ĪPAŠAIS ZIŅOJUMS 03/2026 **LV**

Īpaši pasākumi lauksaimniecības atbalstam ES attālākajos reģionos

Palīdz saglabāt lauksaimniecības konkurētspēju, bet ilgtermiņa attīstība ir neskaidra

CURIA RATIONUM
EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTA

Saturs

Punkts

01–16 | Galvenie vēstījumi

01–07 | Kāpēc šī joma ir svarīga

08–16 | Mūsu konstatējumi un ieteikumi

17–69 | Plašāka informācija par mūsu apsvērumiem

17–42 | ES atbalsts lauksaimniecībai attālākajos reģionos palīdz saglabāt tradicionālo darbību konkurētspēju

20–29 | Banānu atbalstam tiek piešķirta lielākā daļa no *POSEI* budžeta, bet atbalsta aprēķināšanā ir trūkumi

30–33 | Piena nozare Azoru salās joprojām ir konkurētspējīga

34–39 | Samazināta konkurētspēja cukura rūpniecībā, neskatoties uz stabilu ES atbalstu Francijas attālākajiem reģioniem

40–42 | Mazāka ražošana un eksports Kanāriju salu tomātu nozarē

43–58 | ES finansējums attālākajiem reģioniem palīdz uzturēt netradicionālās nozares, bet tiek ignorēta ilgtermiņa ilgtspēja

45–50 | Neliels progress lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanas un kultūraugu dažādošanas nozaru attīstībā

51–58 | Izaicinājumi lopkopības un kultūraugu dažādošanas nozaru ilgtermiņa attīstībai

59–69 | Atbalsts būtisku produktu importam daļēji kompensē attālāko reģionu nošķirtību, taču atbilstības pārbaudēs ir nepilnības

Pielikumi

I pielikums. Par revīziju

Saīsinājumi

Glosārijs

Komisijas atbildes

Laika grafiks

Revīzijas darba grupa

01

Galvenie vēstījumi

Kāpēc šī joma ir svarīga

01 Atzīstot ierobežojumus, ar kuriem saskaras attālākie reģioni, attālo un salu reģionu īpašajai attīstības iespējai paredzētā programma (POSEI) ir ES finansēšanas instruments, kas ieviests, lai atbalstītu lauksaimniecību šajos reģionos. *POSEI* tiek papildināta ne tikai ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP), bet arī citiem instrumentiem, piemēram, kohēzijas, valsts atbalsta vai tirdzniecības politiku. Tā tika izveidota 20. gs. 90. gadu sākumā un attiecas uz trīs dalībvalstu attālākajiem reģioniem: Francija (Gvadelupe, Martinika, Franču Gviāna, Reinjona, Senmartēna, Majota), Spānija (Kanāriju salas) un Portugāle (Azoru salas un Madeira).

02 ES tiesiskajā regulējumā ir noteikti trīs POSEI mērķi:

- uzturēt attīstību un stiprināt tradicionālo nozaru konkurētspēju. Galvenās tradicionālās nozares – attālāko reģionu vēsturiskie eksporta nozares[1] – ir parādītas ***1. attēlā***;
- nodrošināt lopkopības un kultūraugu dažādošanas nozaru ilgtermiņa nākotni un attīstību; un
- lai garantētu pirmās nepieciešamības lauksaimniecības produktu piegādi.

Tiek ierosināts nākamajā plānošanas periodā (2028.–2034. gads) ES atbalstu lauksaimniecībai attālākajos reģionos neparedzēt īpaši un integrēt ar citiem ES politikas pasākumiem, kas paredzēti šiem reģioniem.

[1] Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei, COM(2021) 765 final.

1. attēls | Galvenās tradicionālās nozares attālākajos reģionos

Avots: ERP.

03 Kopš 2013. gada maksimālais ES finansējums POSEI gadā ir 653 miljoni EUR, kas tiek piešķirts divu veidu pasākumiem, kā parādīts ***1. tabulā***.

1. tabula. | POSEI pasākumi un to budžeta piešķīrums 2023. gadā

POSEI pasākums			POSEI mērķis*	% no budžeta
Pasākumi vietējās lauksaimnieciskās ražošanas atbalstam	Tradicionālās aktivitātes		c)	63 % 412 miljoni EUR
	Lopkopības un kultūraugu dažādošana*	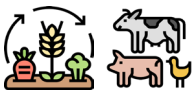	b)	21 % 134 miljoni EUR
Pasākumi, kas paredzēti būtisku produktu importētājiem attālākajos reģionos, lai garantētu šo produktu piegādi (īpašs piegādes režīms)			a)	16 % 107 miljoni EUR

* Sk. POSEI regulas 2. pantu.
Avots: ERP, pamatojoties uz POSEI gada īstenošanas ziņojumiem.

Piezīme: Sakarā ar tomātu nozares attīstību Kanāriju salās mēs esam iekļāvuši 2023. gada budžetu kultūraugu dažādošanas sadaļā.

04 Mūsu revīzijas mērķis bija novērtēt, vai *POSEI* efektīvi apmierina attālāko reģionu īpašās vajadzības un ierobežojumus lauksaimniecības nozarē, kā izklāstīts *POSEI* mērķos (***02***. punkts). Revīzijā galvenā uzmanība tika pievērsta 2019.–2023. gada periodam un triju dalībvalstu *POSEI* programmām (***01***. punkts). Mūsu revīzijas pieeja ietvēra dokumentu pārskatīšanu, intervijas, apmeklējumus pie 25 saņēmējiem, 98 POSEI maksājumu saņēmējiem pārskatīšanu un datu un cenu analīzi.

05 Mēs nolēmām veikt šo revīziju, jo *POSEI* atbalsts lauksaimniecības nozarei attālākajos reģionos ir nozīmīgs (***03***. punkts). Mūsu iepriekšējais ziņojums par POSEI tika publicēts pirms vairāk nekā 15 gadiem. Tā atzina, ka konkrēti pasākumi ir efektīvi un ārkārtīgi svarīgi lauksaimniecībai, bet norādīja uz to pārvaldības trūkumiem.

06 Mēs ceram, ka mūsu darbs palīdzēs Komisijai un attiecīgajām dalībvalstīm uzlabot savu stratēģisko pieeju attālākajiem reģioniem, pielāgot POSEI satvaru un veidu, kā tas tiek īstenots, lai sasniegtu tā mērķus, un labāk novirzīt publisko finansējumu, lai efektīvi risinātu pašreizējās problēmas, ar kurām saskaras attālākie reģioni.

07 Papildu informācija un sīkāks revīzijas tvēruma un pieejas izklāsts ir sniegts ***I pielikumā***.

Mūsu konstatējumi un ieteikumi

08 Kopumā mēs secinām, ka POSEI nav pievērsusies visām attālāko reģionu īpašajām vajadzībām un ierobežojumiem. Tika sasniegti dažādi rezultāti attiecībā uz šiem trim mērķiem:

- Lielākā daļa POSEI atbalsta ir vērsta uz tradicionālajām nozarēm. Tādējādi POSEI veicināja konkurētspējas saglabāšanu banānu nozarē kopumā un piena nozarē Azoru salās (***20***.–***33***. punkts). Tomēr tai neizdevās saglabāt tomātu konkurētspēju Kanāriju salās vai cukura konkurētspēju Francijas attālākajos reģionos, kuri zaudēja tirgus daļu spēcīgas trešo valstu konkurences dēļ (***34***.–***42***. punkts).

- POSEI atbalsts ir palīdzējis attālākajiem reģioniem saglabāt lopkopības un kultūraugu dažādošanas nozares, taču kopumā rezultāti ir pieticīgi. Vides un sociālo problēmu nepietiekama ņemšana vērā var ietekmēt šo nozaru ilgtermiņa attīstību (***43***.–***58***. punkts).

- POSEI ir palīdzējusi kompensēt reģionu nošķirtību, atbalstot pirmās nepieciešamības preču importu. Tomēr mēs konstatējām neatbilstības un grūtības novērtējumā par to, kā ieguvums tiek nodots galalietotājiem (***59***.–***69***. punkts).

09 Vairāk nekā 60 % no POSEI atbalsta ir paredzēti tradicionālajām nozarēm, proti, lai saglabātu to attīstību un stiprinātu to konkurētspēju ražošanas, kvalitātes vai cenas ziņā. Mēs konstatējām, ka, izņemot Francijas attālākos reģionus, banānu ražošanas apjoms ir palielinājies, bet ES atbalsts ir palicis nemainīgs vai pat samazinājies (***23***. punkts). Mēs arī konstatējām, ka ES atbalsts banāniem palīdz saglabāt konkurētspējīgas banānu cenas, kad tos ieved ES (***27***.–***29***. punkts).

10 Attiecībā uz **banānu nozari** atbalsta aprēķins parasti ir balstīts uz faktisko un vēsturisko ražošanas apjomu kārtējā gadā. Tomēr Francijas un Spānijas attālākajos reģionos tiek ņemts vērā arī ražošanas zaudējums, kas radies nelabvēlīgu klimata apstākļu dēļ, kā arī banāni, kas izņemti no tirgus pārprodukcijas dēļ. Tas nozīmē, ka par mazāk tirgotu produkciju tiek maksāts tāds pats atbalsta apjoms, kas mudina atbalsta saņēmējus saglabāt esošo ražošanas *status quo* vai attur tos no dažādošanas uz citām nozarēm vai efektīvāku ražošanas pārvaldības veidu meklēšanas (***24***. punkts). Mēs konstatējām, ka atbalsta sadalījums ir ļoti koncentrēts Francijas attālākajos reģionos (***25***.–***26***. punkts).

11 ES tirgus piedāvā augstākas mazumtirdzniecības cenas ES audzētiem banāniem salīdzinājumā ar trešo valstu banāniem. Tomēr peļņas normu, ko mazumtirdzniecības līmenī rada ES banāni, galvenokārt īsteno dalībnieki, kas nav ražotāji, un tas norāda uz to vājo pozīciju piegādes ķēdē. Ražotājiem samaksātā cena nesedz pietiekamu daļu no to izmaksām, un *POSEI* atbalsts kompensē šo iztrūkumu (***27***.–***29***. punkts).

12 Attiecībā uz **cukura un cukurniedru nozari**, kas ir galvenā nozare Francijas attālākajiem reģioniem, mēs secinājām, ka, lai gan tajā ir risināti sociālie un aprites ekonomikas aspekti, tās finanšu ilgtspēja un konkurētspēja joprojām rada bažas (***34***.–***37***. punkts). Faktiski ES un valstu atbalsts ir lielāks nekā mūsu izlasē iekļauto cukura nozares saņēmēju ieņēmumi no cukura pārdošanas, un darbības izmaksas lielā mērā pārsniedza ieņēmumus, kas gūti no pārdošanas (***36***.–***38***. punkts).

13 **Tomātu nozare** agrāk bija viena no galvenajām tradicionālajām nozarēm Kanāriju salās, taču, neraugoties uz ES atbalstu, tajā ir novērots straujš ražošanas un eksporta samazinājums (***40***.–***41***. punkts). Ar POSEI atbalsta ieguldījumu **piena nozare** Azoru salās ir spējusi saglabāt savu konkurētspēju, ļaujot saglabāt salīdzinoši stabilu ražošanas un eksporta līmeni (***30***.–***32***. punkts). Nepietiekama attālāko reģionu produktu dažādošana un valorizācija kavē to konkurētspējas uzlabošanos (***33***. punkts).

1. ieteikums.

Pārskatīt tradicionālās aktivitātes

Komisijai ir jāsadarbojas ar attiecīgajām dalībvalstīm, lai novērtētu ilgtermiņa redzējumu par tradicionālajām nozarēm un *POSEI* pievienoto vērtību, jo īpaši:

a) attiecībā uz banānu nozari izvērtēt veidu, kā tiek aprēķināts ES atbalsts, un izvērtēt, kā to labāk līdzsvarot ar atbalstu citām nozarēm;

b) izvērtēt, kā var uzlabot banānu ražotāju pozīciju vērtības ķēdē;

c) lai maksimāli palielinātu *POSEI* atbalsta ietekmi un pievienoto vērtību, izvērtēt, kā tas atbilst identificētajām vajadzībām un tiek sadalīts starp saņēmējiem no visiem reģioniem un nozarēm;

d) uzlabot informētību par iespējām popularizēt un diferencēt ES produktus tirgū, izmantojot ES augstos vides un sociālos standartus.

Plānotais īstenošanas mērķtermiņš: 2028. gads

14 Gandrīz ceturtdaļa no ES POSEI budžeta ir paredzēta mērķim nodrošināt **lopkopības un kultūraugu dažādošanas nozaru ilgtermiņa nākotni un ilgtspējīgu attīstību**. Valstu līdzekļi, kas papildina ES iemaksu, ir ievērojami, un tie veido 121 % no ES *POSEI* atbalsta Francijai, 55 % Spānijai un 29 % Portugālei (***45***. punkts). Mēs secinājām, ka *POSEI* ir veicinājis šo nozaru saglabāšanu, lai gan lopkopības nozare Francijas un Spānijas attālākajos reģionos ir lejupslīdē (***47***.–***48***. punkts). Mēs arī konstatējām, ka bija grūti strukturēt netradicionālās nozares ap ražotāju organizācijām (***49***. punkts).

15 Visbeidzot, **šo nozaru ilgtermiņa nākotne** ir apdraudēta ārējo reģionu vides, klimata pārmaiņu un demogrāfisko problēmu dēļ. Lielā lauksaimniecības platība, ko aizņem ilggadīgās kultūras, attālākajos reģionos rada būtiskas problēmas augsnes veselībai kultūraugu dažādošanas vai rotācijas trūkuma dēļ (52. punkts). *POSEI* programmas nav vērstas uz pielāgošanos klimata pārmaiņām attālākajos reģionos, neraugoties uz to, ka šajos reģionos ir palielinājies ekstremālu laikapstākļu risks (***53***.–***55***. punkts). Attālākajiem reģioniem ir arī demogrāfiskas problēmas, kas saistītas ar lauksaimnieku novecošanos (***56***. punkts).

2. ieteikums.

Uzlabot kultūraugu un lopkopības dažādošanu attālākajos reģionos

Komisijai ir jāsadarbojas ar attiecīgajām dalībvalstīm, lai apsvērtu:

a) iespējas turpmākai kultūraugu un lopkopības dažādošanai, pamatojoties uz pētījumu rezultātiem un apspriešanos ar ieinteresētajām personām;

b) kā labāk strukturēt šīs nozares (piemēram, ražotāju organizācijas, kooperatīvi, asociācijas), lai efektīvi plānotu un pārdotu produkciju;

c) kā īpaši pasākumi lauksaimniecības atbalstam attālākajos reģionos var papildināt citas KLP intervences, kuru mērķis ir atbalstīt ilgtspējīgas lauksaimniecības prakses, pielāgošanos klimata pārmaiņām un paaudžu nomaiņu.

Plānotais īstenošanas mērķtermiņš: 2028. gads

16 Mēs konstatējām, ka **atbalsts pirmās nepieciešamības produktu importam** attālākajos reģionos zināmā mērā samazināja papildu izmaksas to nošķirtības dēļ (*62*.–*63*. punkts). Mēs konstatējām neatbilstības un grūtības veidā, kā dalībvalstis novērtēja, vai šā atbalsta priekšrocības tika nodotas galalietotājiem, un mēs konstatējām piemērus par nevienlīdzīgu attieksmi pret saņēmējiem dažādos reģionos (*65*.–*66*. un *68*. punkts).

3. ieteikums.

Uzlabot novērtējumu par atbalsta priekšrocību nodošanu galapatērētājiem

Lai nodrošinātu konsekventu pieeju un attieksmi pret atbalsta saņēmējiem visos attālākajos reģionos, Komisijai ir jāapmainās ar paraugpraksi par to, kā novērtēt, vai ieguvums, ko sniedz atbalsts svarīgāko produktu importam, tiek nodots galalietotājiem.

Plānotais īstenošanas mērķtermiņš: 2027. gads

02

Plašāka informācija par mūsu apsvērumiem

ES atbalsts lauksaimniecībai attālākajos reģionos palīdz saglabāt tradicionālo darbību konkurētspēju

17 Mēs cerējām, ka POSEI atbalsts ļaus lauksaimniekiem saglabāt vai palielināt savu konkurētspēju tradicionālajās darbībās attālākajos reģionos, kas ir viens no POSEI mērķiem.

18 Lai novērtētu progresu konkurētspējas jomā, mēs aplūkojām tradicionālo produktu platību, ražošanas un eksporta attīstību, lai nostiprinātu to tirgus daļu, produktu kvalitāti vai dažādošanu un cenas salīdzinājumā ar konkurenci. Mēs arī pārbaudījām, kā tika aprēķināts un sadalīts atbalsts, un, ja informācija bija pieejama, kā tas salīdzinājās ar ražošanas izmaksām un pārdošanas apjomiem.

19 Šajā kontekstā mēs koncentrējāmies uz banānu nozari Martinikā, Gvadelupā, Madeirā un Kanāriju salās, cukura un cukurniedru ražošanu Reinjonā, Martinikā un Gvadelupā, tomātu nozari Kanāriju salās un piena ražošanu Azoru salās.

Banānu atbalstam tiek piešķirta lielākā daļa no *POSEI* budžeta, bet atbalsta aprēķināšanā ir trūkumi

20 Tradicionālās nozares, piemēram, banāni, saskaras ar ļoti spēcīgu konkurenci no valstīm, kas nav ES dalībvalstis. Viena no galvenajām atšķirībām ir tāda, ka dažās valstīs, kas nav ES dalībvalstis, ir daudz zemākas darbaspēka izmaksas stundā un pieļaujamas garākas darba stundas. Piemēram, minimālā alga Kostarikā, kas ir liela banānu ražotājvalsts, ir tikai 28 % no minimālās algas Francijā[2].

21 Vēl viena būtiska atšķirība ir saistīta ar ES stingrākajām prasībām attiecībā uz augu aizsardzības līdzekļu lietošanu, jo dažas vielas ir aizliegtas vai ierobežotas ES (un tātad arī attālākajos reģionos), bet atļautas valstīs, kas nav ES dalībvalstis. Piemēram, mankoceba fungicīda izmantošana ES vairs nav atļauta, jo pastāv bažas par tā iespējamo ietekmi uz cilvēku veselību un vidi, taču banānu ražotājvalstīs to joprojām plaši izmanto, lai kontrolētu cerkosporiozi – augu slimību. Ar mankocebu apstrādātus banānus var importēt, ja tie atbilst pašreizējam maksimālajam atlieku līmenim 2 mg/kg[3]. Šie ES ierobežojumi, kas labvēlīgi ietekmē vidi un cilvēku veselību, bieži vien nozīmē, ka ir nepieciešams vairāk darba (piemēram, mehāniskā ravēšana), augstākas ražošanas izmaksas vai zemākas ražas.

22 Banānu nozare ir nozīmīgākā nozare POSEI ietvaros. Tas veido 42 % no ES POSEI budžeta (277 miljoni EUR), un Kanāriju salas, Martinika, Gvadelupe un Madeira saņem atbalstu banānu eksportam.

23 ***2. tabulā*** parādīta banānu nozares platība, ražošanas apjoms un ES atbalsts 2023. gadā, kā arī to izmaiņas kopš 2015. gada. Mūsu analīze liecina, ka Martinikas un Gvadelupes gadījumā budžeta piešķīrums banāniem ir palicis nemainīgs, bet platība un ražošanas apjoms ir ievērojami samazinājies. Banānu ražošana pieauga Kanāriju salās (ar stabilu ES līdzekļu piešķīrumu) un Madeirā (ar samazinātu ES līdzekļu piešķīrumu). Tas liecina, ka Gvadelupā un Martinikā ES atbalsts par kilogramu saražoto banānu ir palielinājies, neraugoties uz to, ka pārdošanas un ražošanas rādītāji ir samazinājušies. Tagad tā ir divas reizes lielāka nekā citos attālākajos reģionos.

---

[2] Starptautiskā Darba organizācija, Global Wage Report 2020–21, 105. lpp.

[3] European Food Safety Authority reasoned opinion, apstiprināts 2020. gada 23. novembrī.

2. tabula. | Banānu nozare attālākajos reģionos – platība, ražošana, ES atbalsts (2023. gads) un izmaiņas kopš 2015. gada

	Kanāriju salas		Gvadelupe un Martinika		Madeira	
Platība (hektāri)	8798	↔ Izmaiņu nav	6807	↘ 15 %	883	↗ 19 %
Ražošana, kas gūst labumu no POSEI (tonnas)	467 256	↗ 19 %	191 047	↘ 27 %	25 207	↗ 42 %
ES ikgadējais atbalsts (miljoni EUR)	141	↔ Izmaiņu nav	129	↔ Izmaiņu nav	7,2	↘ 9 %
ES atbalsts, EUR/kg banānu	0,30		0,67		0,29	

Avots: 2023. un 2024. gada īstenošanas ziņojumi; 2015. gada POSEI programmas. Komisijas 2022. gada ziņojums Padomei un Parlamentam (COM(2022) 27; dati par banānu ražošanu no Asociación de Organizaciones de Productores de Plátanos de Canarias (ASPROCAN) un Empresa de Gestão do sector da banana (GESBA), GESBA budžets Madeirai.

24 Banānu atbalsta aprēķins parasti balstās uz faktisko ražošanu kārtējā gadā un vēsturisko ražošanu, kā arī uz papildu apsvērumiem (***3. tabula***). Piemēram, laikposmā no 2019. gada līdz 2022. gadam zaudējumi, kas tika ņemti vērā banānu atbalsta aprēķinā, veidoja no 11 % līdz 28 % no atbalsta Francijas attālākajos reģionos. ***1. izcēlumā*** ir parādīts praktisks piemērs, kā tiek aprēķināts POSEI atbalsts.

3. tabula. | ES atbalsta banāniem aprēķina salīdzinājums

<table>
<tr><th></th><th>
Kanāriju salas</th><th>
Gvadelupe un Martinika</th><th>
Madeira</th></tr>
<tr><td>Atbalsta aprēķināšanai izmantotā metodika</td><td>Atbalsts ir atkarīgs no ražotājiem piešķirtā atsauces daudzuma, kas tiek pārrēķināts ik pēc diviem gadiem, bet ir ierobežots līdz 420 000 tonnām.

2023. gadā ražošanas apjoms bija 467 000 tonnu.</td><td>Atbalsts ir atkarīgs no vēsturiskās produkcijas 319 000 tonnu apmērā, kas sadalīta starp ražotājiem.

2022. gada ražošanas apjoms bija 204 000 tonnu.</td><td>Atbalsts ir atkarīgs tikai no pārdotās produkcijas.

Atbalsts tiek samazināts, ja ražošanas apjoms pārsniedz 19 000 tonnu vai ja platība pārsniedz 696 hektārus.</td></tr>
<tr><td>References daudzums</td><td colspan="2">Ņemti vērā atbalsta aprēķinā.

Atbalstu izmaksā 100 % apmērā, ja ir sasniegti 70 % no individuālā references daudzuma.</td><td rowspan="3">Neattiecas</td></tr>
<tr><td>Ražošanas zaudējumi ekstremālu laika apstākļu dēļ</td><td colspan="2">Ņemti vērā atbalsta aprēķinā.</td></tr>
<tr><td>Produkcija, kas iepriekšējos gados no tirgus izņemta pārprodukcijas dēļ</td><td>Ņemti vērā atbalsta aprēķinā.</td><td>Neattiecas</td></tr>
</table>

Avots: ERP, pamatojoties uz POSEI programmām.

1. izcēlums.

POSEI atbalsta banānu ražotājiem aprēķināšana – piemērs

Avots: Banānu plantācija Gvadelupā.
Foto: ERP.

Vienam saņēmējam, kuru apmeklējām, faktiski tika saražots tikai 61 % no daudzuma, kas ņemts vērā, lai aprēķinātu atbalstu, saskaņā ar noteikto metodiku – sk. turpmāk. Atbalsts tika izmaksāts ne tikai par realizēto produkciju, bet arī par zaudēto produkciju ilgstošas sausuma dēļ (0,9 miljoni kg) un par vēsturisko produkciju, kas atspoguļota references daudzumā (3,3 miljoni kg).

ATSAUCES DAUDZUMS = 10,9 miljoni kilogramu

Saņemtā ES atbalsta kopējā summa: **4,5 miljoni EUR**

Avots: ERP, pamatojoties uz Francijas iestāžu sniegto informāciju.

Šādā veidā aprēķinot atbalstu banānu nozarei, atbalsta saņēmēji tiek mudināti saglabāt savu ražošanas *status quo*. Tas var arī atturēt tos no dažādošanas uz citām nozarēm vai no efektīvāku ražošanas pārvaldības veidu meklēšanas.

25 ***4. tabulā*** ir parādīts ES atbalsta sadalījums banāniem un summas, ko saņēmuši lielākie atbalsta saņēmēji. Jo īpaši Francijas attālākajos reģionos mēs konstatējām, ka ES finansējums ir skaidri koncentrēts uz nedaudziem lieliem banānu ražotājiem.

- 20 lielākie banānu ražotāji saņēma 43 miljonus EUR, kas ir viena trešdaļa no ES POSEI atbalsta banānu nozarei Francijas attālākajos reģionos;
- Gvadelupā četri banānu ražotāji, kas pieder vienai struktūrai, saņem 21 % no POSEI atbalsta par banāniem šajā reģionā;
- Martinikā seši banānu ražotāji, kas pieder pie vienas struktūras, saņem 12 % no POSEI atbalsta par banāniem šajā reģionā.

26 Jaunākajos Komisijas ziņojumos par POSEI programmas īstenošanu dalībvalstīm tika ieteikts nodrošināt taisnīgu atbalsta sadali[4]. Dalībvalstīm ir jāpievērš īpaša uzmanība atbalsta sadalīšanai starp dažāda veida saimniecībām vai nozarēm dažos attālākajos reģionos, lai mazinātu ieņēmumu atšķirības starp saņēmējiem un nozarēm un pastiprinātu īpašo vajadzību aptveršanu. Francijas attālākajos reģionos augstā atbalsta koncentrācija banānu nozarē neliecina par to, ka šis ieteikums ir ievērots.

[4] Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei par īpašu pasākumu shēmas īstenošanu lauksaimniecībā par labu Savienības attālākajiem reģioniem (POSEI) (COM(2016) 797 final) un COM(2016) 797.

4. tabula. | POSEI līdzekļu sadalījums un lielākie banānu saņēmēji 2023. gadā

Dalībvalsts			
Attālākie reģioni	**Kanāriju salas**	**Gvadelupe un Martinika**	**Madeira**
POSEI atbalsts (miljoni EUR)	141	129	7
Saņēmēju skaits	6582	482	2815
Saņēmēju skaits, kas saņēmuši vairāk nekā 1 miljonu EUR	3	44	0
20 lielāko atbalsta saņēmēju saņemtā POSEI atbalsta procentuālā daļa	12 %	33 %	8 %

Avots: ERP, pamatojoties uz gada īstenošanas ziņojumiem un dalībvalstu sniegto informāciju.

27 Kā parādīts ***2. attēlā***, Francijas attālāko reģionu banānu cenas pirmajā ievešanas vietā ES ir salīdzināmas ar cenām no valstīm ārpus ES, savukārt Spānijas un Portugāles banāni ir nedaudz dārgāki.

2. attēls | Francijas, Spānijas, Portugāles, Āfrikas, Karību jūras reģiona un Klusā okeāna (ĀKK) valstu un Latīņamerikas valstu banānu cena* pirmajā izkraušanas ostā ES (EUR/kg)

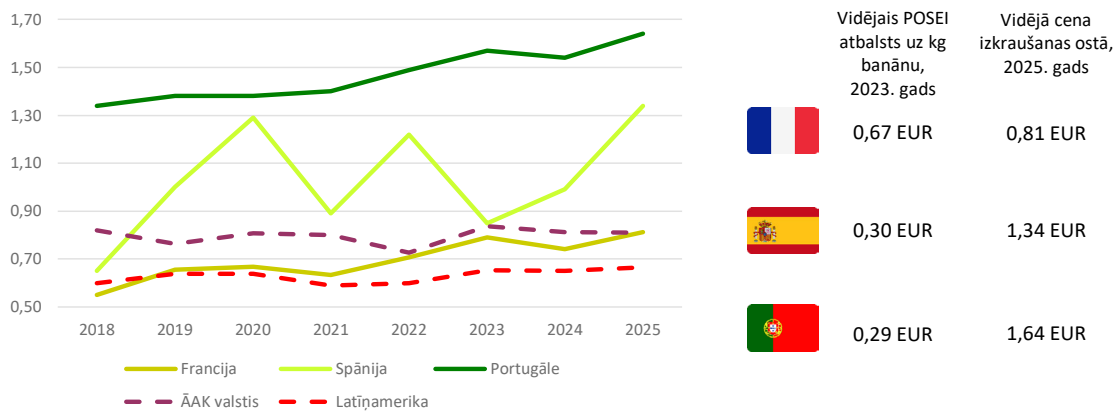

* Vidējais rādītājs no janvāra līdz aprīlim katru gadu.
Avots: EU bananas market situation June 2022-2025, 2023. gada īstenošanas ziņojums.

28 ***3. attēlā*** parādīta banānu cenas attīstība dažādos vērtības ķēdes līmeņos. Tas apstiprina, ka tirgus ļauj ES banāniem noteikt ievērojami augstāku cenu nekā banāniem ārpus ES, tādējādi radot iespējas labāk segt ražošanas izmaksas. Tomēr peļņas normu, ko mazumtirdzniecības līmenī rada ES banāni, galvenokārt īsteno dalībnieki, kas nav ražotāji, un tas norāda uz to vājo pozīciju piegādes ķēdē.

3. attēls | Banānu cenas (EUR/kg) dažādos vērtības ķēdes punktos

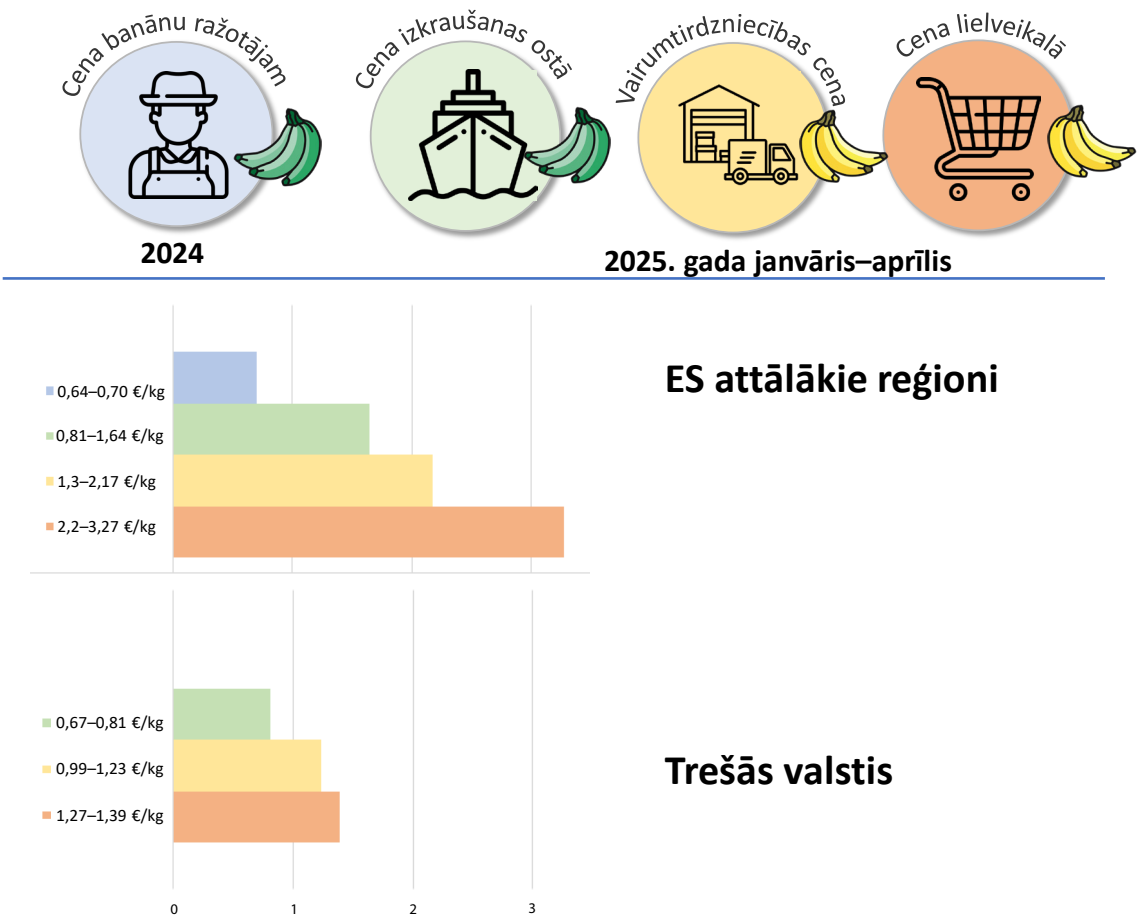

Avots: ERP, pamatojoties uz valstu iestāžu sniegto informāciju; ES banānu tirgus AGRI ĢD un Banāna vairumtirdzniecības cenas AGRI ĢD 2025. gada septembrī, lielveikala cena tiešsaistes pirkumiem, kas izgūta 2025. gada aprīlī, Fishgenes un findit.

29 2023. gadā Kanāriju salu banānu ražotāji pārdeva savus banānus vidēji par 0,44 EUR/kg, bet to izmaksas bija 0,71 EUR/kg – pārdošanas apjoms sedza tikai 62 % no ražošanas izmaksām. Mēs konstatējām, ka trim izlasē iekļautajiem Francijas banānu atbalsta saņēmējiem stāvoklis ir līdzīgs – viņu pārdošanas ieņēmumi sedza tikai no 58 % līdz 87 % no ražošanas izmaksām. Lai gan patērētāji maksā vairāk par ES banāniem, no tā negūst labumu banānu ražotāji.

Piena nozare Azoru salās joprojām ir konkurētspējīga

30 Vairāk nekā 80 % no ES POSEI budžeta Azoru salām tiek atvēlēti tradicionālajām piena (36 miljoni EUR) un gaļas (21 miljons EUR) nozarēm un kultūru audzēšanai liellopu barošanai (6 miljoni EUR). Piena gadījumā tas attiecas uz atbalstu piena ražotājiem, piena govīm un kvalitātes kontrolei. ***4. attēlā*** sniegtie dati liecina, ka piena ražošana pēdējo desmit gadu laikā ir saglabājusies relatīvi stabila. Aptuveni 15 % no Azoru salu kopējā piena ražošanas apjoma tiek eksportēts, galvenokārt uz kontinentālo Portugāli, bet pārējā daļa tiek pārstrādāta (piemēram, sierā, sviestā vai piena pulverī).

4. attēls | Svaigpiena, komercializēta un eksportēta piena ražošana (tonnās)

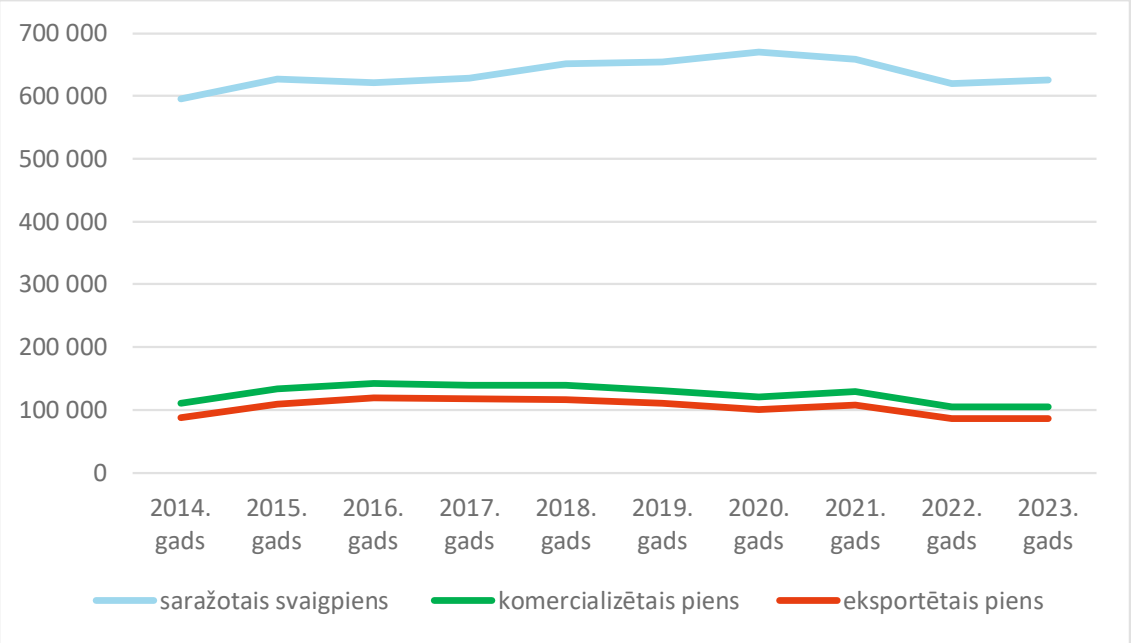

Avots: ERP, pamatojoties uz reģionālo iestāžu sniegto informāciju.

31 POSEI programma Azoru salām ietver pasākumus piena ražošanas atbalstam. Daži atbalsta saņēmēji saņem 100 % atbalstu, ja to ražošanas apjoms nav mazāks par 80 % salīdzinājumā ar iepriekšējā gada saražoto apjomu. Tomēr tajā pašā laikā programma ietver vēl vienu pasākumu, lai saņēmējiem kompensētu piena ražošanas samazināšanu. (***2. izcēlums***).

2. izcēlums.

Divkārša kompensācija par samazināto ražošanas apjomu

Azoru salās, ja saņēmēja produkcija nesasniedz references daudzumu, bet nepārsniedz 20 % robežu, tas joprojām saņem pilnu summu, kas atbilst tā references daudzumam. Viens no saņēmējiem, kuru apmeklējām, saražoja par 13 % mazāk piena nekā viņa atsauces daudzums, bet saņēma samaksu par 100 % no šā references daudzuma. Tajā pašā laikā lauksaimnieks saņēma papildu atbalstu savas produkcijas samazināšanai par 6809 kg salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu. Tāpēc mēs uzskatām, ka saņēmējs ieguva kompensāciju divas reizes par šo daudzumu, kas netika saražots.

Avots: dati, kas saņemti no iestādēm no Azoru salām.
Foto: ERP.

32 Azoru salu piena nozares stratēģiskajā plānā tika aprēķināts, ka 2019. gadā vidējās ražošanas izmaksas bija lielākas nekā vidējā pārdošanas cena, ko saņēma ražotāji, norādot, ka POSEI bija nepieciešams piena nozarei, lai tā būtu finansiāli dzīvotspējīga vidēji[5]. Azoru salās ražotā un Portugāles kontinentālajā daļā ražotā piena mazumtirdzniecības cenas ir līdzīgas.

[5] Plano Estratégico para a fileira do leite de bovinos dos Açores, 67., 72. un 73. lpp.

33 Neraugoties uz produktu labo uztveri, nozarei[6] ir grūtības radīt augstu pievienoto vērtību. Iestādes atzīst, ka ir jāturpina attīstīt produktu kvalitāti, dažādošanu un lielāku lielāku vērtības pieaugumu[7].

Samazināta konkurētspēja cukura rūpniecībā, neskatoties uz stabilu ES atbalstu Francijas attālākajiem reģioniem

34 Atbalsts cukuram un cukurniedrēm veido 25 % no ES POSEI budžeta Francijā (69 miljoni EUR). Cukura rūpniecībai ir liela nozīme Francijas attālāko reģionu ekonomikā. Piemēram, Reinjonā tas veido vairāk nekā 13 % privātā sektora darbavietu (t. i., vairāk nekā 18 000 darbavietu)[8] un vairāk nekā 52 % lauksaimniecības platību, lai gan pēdējā proporcija samazinās. ***1. attēlā*** ir parādīta manuāla cukurniedru novākšana.

---

[6] Eiropas Komisija, POSEI programmu un Egejas jūras nelielo salu programmas 2015.–2019. gada īstenošanas ziņojumu kopsavilkuma pētījums, 169. lpp.

[7] Plano Estratégico para a fileira do leite de bovinos dos Açores, 84.–85., 97. un 112. lpp.

[8] Francijas Lauksaimniecības ministrija, Perspectives de la filière canne-sucre-rhume énergie en outre-mer, tome 1 p 3, 2021. gada marts.

1. attēls | Cukurniedru raža

Avots: ERP.

35 Cukura rūpniecība ir daļa no labi attīstītas aprites ekonomikas, kas ļauj izmantot gandrīz 100 % cukurniedru un blakusproduktu. Cukura ražošanas procesā rodas cukurniedru izspaidas (blakusprodukts, kas rodas pēc sulas ieguves no cukurniedrēm), ko Reinjonā un Gvadelupā izmanto kā elektroenerģijas avotu. Citi cukura plantāciju un ražošanas procesa blakusprodukti palīdz arī augļu un dārzeņu (augsnes uzlabošana) un lopkopības nozarēm (piemēram, lopbarība).

36 Cukura kvotu atcelšana 2017. gadā atvēra ES tirgu lielākai konkurencei no citiem cukura ražotājiem. Tas izraisīja piedāvājuma pieaugumu un cenu samazināšanos[9], kas ievērojami vājināja cukura nozari Francijas attālākajos reģionos. Tādējādi Francija ievērojami papildina ES atbalstu (69 miljoni EUR gadā) ar valsts līdzekļiem (143 miljoni EUR gadā).

[9] Lauksaimniecības stratēģijas – The European sugar policy: a policy to rebuild – 2019.

37 Kopš 2015. gada cukurniedru platības, kas saņem POSEI atbalstu Francijas attālākajos reģionos, ir samazinājušās par gandrīz 3000 hektāriem (8 % no platības), bet cukura ražošanas apjoms ir samazinājies par vairāk nekā 30 %, 2023. gadā sasniedzot 179 151 tonnu. Arī kopējais atbalsta saņēmēju skaits par piegādātajām cukurniedrēm kopš 2015. gada ir samazinājies par 26 %. Tā kā POSEI atbalsts ir palicis nemainīgs, kopējais ES atbalsts par vienu saražoto cukura kilogramu ir palielinājies no 0,26 EUR līdz 0,38 EUR.

38 *3. izcēlumā* ir sniegti piemēri, kas ilustrē valsts atbalsta apmēru cukura nozarei.

3. izcēlums.

Valsts atbalsts cukura rūpniecībai var pārsniegt cukura pārdošanas cenu, lai segtu lielo darbības izmaksu pārsniegumu

Attiecībā uz diviem cukura nozares atbalsta saņēmējiem, ko revidējām Reinjonā un Gvadelupā, darbības izmaksas lielā mērā pārsniedza to ieņēmumus no pārdošanas. To ieņēmumi no pārdošanas 2023. gadā bija attiecīgi tikai 41 % (sk. turpmāko diagrammu) un 58 % no to darbības izmaksām.

Vidējais ES un valsts finansējuma apjoms par vienu kilogramu cukura, ko ražoja šie atbalsta saņēmēji, pārsniedza to vidējo cukura pārdošanas cenu.

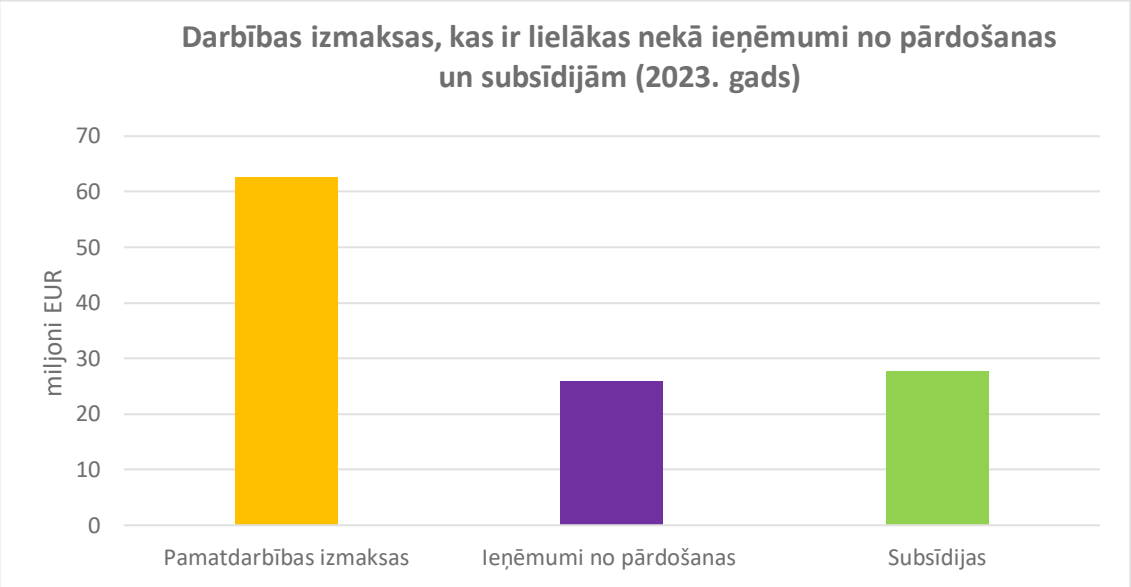

Avots: ERP, pamatojoties uz Francijas iestāžu sniegto informāciju, 2023. gada cenas; 2023. gada finanšu pārskati.

39 POSEI atbalstam neizdevās saglabāt cukura rūpniecības cenu konkurētspēju Francijas attālākajos reģionos, bet konkurētspēju var radīt augstākas kvalitātes produkti. Francijas Lauksaimniecības ministrijas ziņojumā par cukura, cukurniedru un ruma nozari secināts, ka nozarei ir jāmeklē produkti ar augstu pievienoto vērtību. Komiteja iesaka cukura rūpniecības nozarēm koncentrēties uz specializētāku cukuru ražošanu vai kvalitatīva cukura izstrādi (piemēram, ar bioloģiskās ražošanas marķējumu vai citiem kvalitātes marķējumiem). Lai gan cukura rūpniecība ir palielinājusi specializētā cukura ražošanas apjomus, tā saskaras ar grūtībām attīstīt bioloģiskā cukura ražošanu. Bioloģiskajam cukuram, ko eksportē uz ES no valstīm, kuras nav ES dalībvalstis, var būt bioloģiskās ražošanas marķējums, lai gan bioloģiskās ražošanas sertifikācija neatbilst tieši tiem pašiem standartiem, kas ir spēkā Eiropas Savienībā.

Mazāka ražošana un eksports Kanāriju salu tomātu nozarē

40 Tomātu nozare bija viena no galvenajām tradicionālajām nozarēm Kanāriju salās. Tomēr ir vērojama acīmredzama lejupejoša tendence ražošanas un eksporta jomā (***5. attēls***). Tas daļēji ir saistīts ar pieaugošo konkurenci no citām valstīm[10], jo īpaši Marokas. 2023. gadā aptuveni 21 500 tonnas tomātu no Kanāriju salām tika pārdotas ārpus reģiona, salīdzinot ar 53 000 tonnām 2017. gadā, kas ir samazinājums par 42 %[11]. ES atbalsts, kas izmaksāts tomātu ražotājiem, arī ir samazinājies, bet ne tādā pašā mērā, samazinoties no 7,7 miljoniem EUR 2017. gadā līdz 6,7 miljoniem EUR 2023. gadā.

[10] AGRI ĢD, Dashboard tomatoes.

[11] ISTAC – Instituto Canario de Estadistica.

5. attēls | Tomātu ražošana un eksports no Kanāriju salām (tonnās)

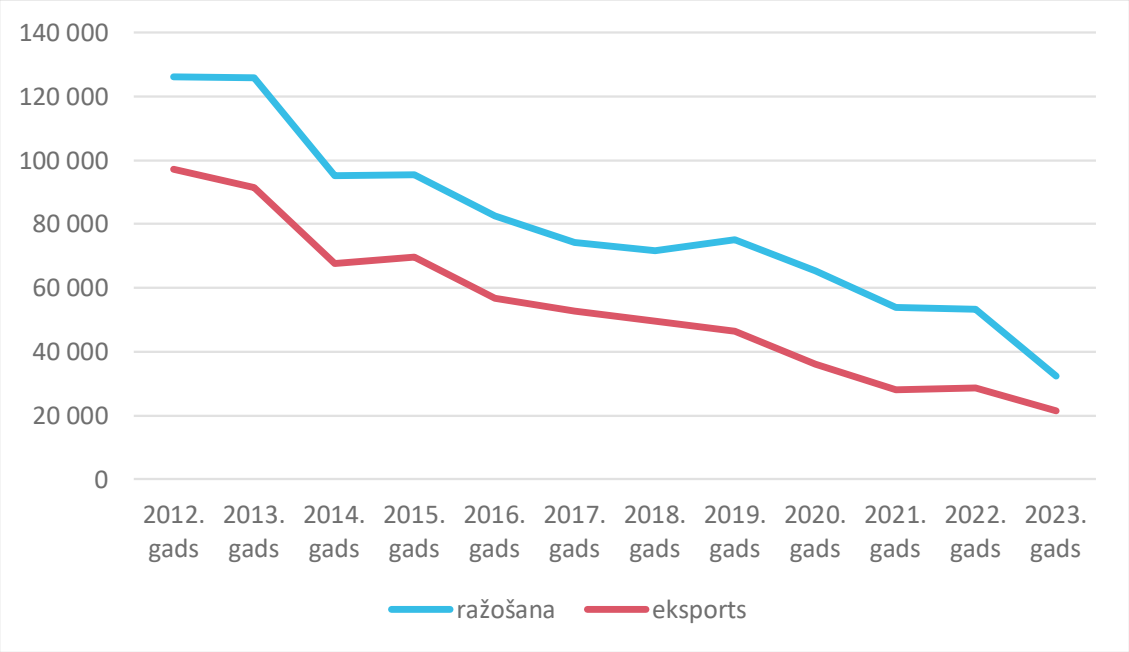

Avots: ISTAC – Instituto Canario de Estadistica.

41 Kopš 2021. gada POSEI atbalsta ražotājus, kuri pāriet no tomātu audzēšanas uz citu kultūru audzēšanu. Tomēr tomātu audzēšanai izmantotās lauksaimniecības zemes platības samazinājums 2021.–2023. gadā bija 170 hektāri, no kuriem tikai par 35 hektāriem tika saņemts atbalsts pārveidošanai[12]. Daļēji tas varētu būt saistīts ar īpašiem klimata apstākļiem Kanāriju salās, kas ierobežo pārveides iespējas. Tomēr tas, ka pastāvīgi samazinās kultivēto platību apjoms, tomātu ražošana un eksports no Kanāriju salām, liecina, ka nav sasniegts mērķis padarīt nozari konkurētspējīgāku.

42 Tradicionālo darbību konkurētspējas saglabāšana un palielināšana ir galvenais izaicinājums attālākajos reģionos. Neskatoties uz ievērojamo POSEI atbalstu, vairākas nozares, piemēram, cukura un tomātu nozare, nespēj saglabāt savu ražošanas līmeni, cīnoties ar konkurenci no trešajām valstīm. Banānu nozare Francijas attālākajos reģionos un piena nozare Azoru salās ir spējusi saglabāt cenas, kas ir līdzīgas konkurentu cenām, ienākot kontinentā, pateicoties POSEI atbalstam, kas lauksaimniekiem kompensēja augstākas ražošanas izmaksas. Attiecībā uz cukura un piena nozari iestādes atzīst, ka turpmāka dažādošana un augstāka pievienotā vērtība varētu uzlabot to tirgus daļu un konkurētspēju.

[12] ISTAC dati par tomātu audzēšanas platību un valsts iestāžu dati par platību, kurai piešķirts atbalsts pārstrukturēšanai.

ES finansējums attālākajiem reģioniem palīdz uzturēt netradicionālās nozares, bet tiek ignorēta ilgtermiņa ilgtspēja

43 Papildus tradicionālo nozaru konkurētspējas atbalstam vēl viens POSEI mērķis ir nodrošināt lopkopības un kultūraugu dažādošanas nozaru ilgtermiņa nākotni un attīstību attālākajos reģionos, tostarp vietējo produktu ražošanu, pārstrādi un pārdošanu. Mēs cerējām, ka POSEI atbalsts ļaus attālākajiem reģioniem stiprināt netradicionālās nozares. Mēs arī paredzējām, ka POSEI atbalsts palīdzēja nodrošināt lauksaimniecības ilgtermiņa attīstību nākotnē, ņemot vērā vides un sociālo ilgtspēju.

44 Šajā kontekstā mēs esam novērtējuši lopkopības un kultūraugu dažādošanas nozaru attīstību platību un ražošanas apjoma ziņā, kā arī izaicinājumus, kas saistīti ar lauksaimnieku strukturēšanu ražotāju organizācijās, lai efektīvi plānotu un pārdotu ražojumus. Mēs arī pētījām, kā POSEI programmas risināja lauksaimniecības ilgtermiņa perspektīvu, tostarp attālāko reģionu vides un sociālās problēmas.

Neliels progress lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanas un kultūraugu dažādošanas nozaru attīstībā

45 Lauksaimniecības dzīvnieku un kultūraugu dažādošanas nozares kopā veido 21 % no ES POSEI budžeta, no kuriem 72 miljoni EUR gadā ir paredzēti kultūraugu dažādošanai un 62 miljoni EUR gadā – lopkopībai. Papildus šīm summām valstu iestādes nodrošina ievērojamus līdzekļus (***6. attēls***). Šis valsts ieguldījums veido 121 % no ES POSEI atbalsta Francijai, 55 % Spānijai un 29 % Portugālei. Vairāk nekā 50 % no ES finansējuma kultūraugu dažādošanai Azoru salās tiek novirzīts lopbarības kultūru audzēšanai, lai barotu lopus, kas nozīmē, ka tas netieši atbalsta tradicionālo piena un gaļas nozari, mazinot ar importēto lopbarību saistīto izmaksu pieaugumu, bet ne vienmēr veicinot dažādošanu.

6. attēls | ES un valsts budžets dažādošanas nozarēm 2023. gadā (miljoni EUR)

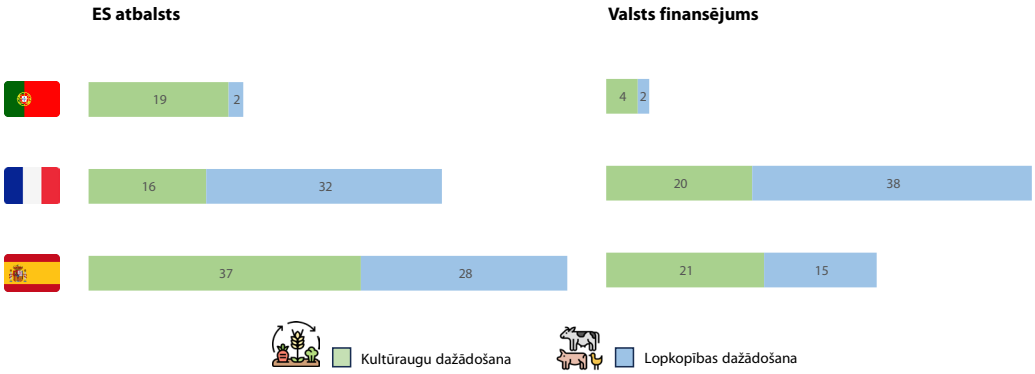

Avots: 2023. gada īstenošanas ziņojumi.

Piezīme: budžets horizontāliem pasākumiem Francijas attālākajos reģionos (2,25 miljoni EUR) ir iekļauts dažādošanā un ir vienlīdzīgi sadalīts starp kultūraugiem un lopkopību. Pamatatbalsts Madeirā (4,5 miljoni EUR) ir iekļauts kultūraugu dažādošanā. Portugāles budžetā ir iekļauti 6 miljoni EUR par lopbarības kultūrām, kas paredzētas dzīvniekiem.

46 Spānijas un Francijas attālākajos reģionos lopu skaits kopš 2015. gada ir samazinājies. Turpretī Portugālē kopš 2016. gada tas ir nedaudz palielinājies (*7. attēls*).

7. attēls | Lauksaimniecības dzīvnieku populācijas izmaiņas tālākajos reģionos (dzīvnieku skaits) (2015.–2023. gads)

Avots: ERP, saskaņā ar 2023. gada īstenošanas ziņojumu (tabulas IC25 dati) par Franciju; ISTAC – Instituto Canario de Estadistica par Kanāriju salām; 2023. gada īstenošanas ziņojums par Azoru salām un dati no 2013., 2016. un 2023. gada lauksaimniecības uzņēmumu apsekojumiem 2013., 2016. un 2023. gadā, Madeiras Statistikas birojs, 2019. gada tautas skaitīšana, INE un 2020. gada POSEI īstenošanas ziņojumi par Madeiru.

47 ***8. attēlā*** ir parādīts, kā kopš 2013. gada ir mainījusies ar augļiem un dārzeņiem apstrādātā platība, norādot dažādas tendences. Daži piemēri:

- izņemot Gvadelupu un Azoru salas, augļu ražošana pieaug;
- izņemot Gvadelupu un Reinjonu, dārzeņu un bumbuļu attīstība samazinās. Francijas attālākajos reģionos tas galvenokārt saistīts ar augsnes piesārņojumu (Martinika) un slimībām (Franču Gviāna).

8. attēls | Izmaiņas tālāko reģionu platībā, kurā audzē augļus, dārzeņus un bumbuļus (2013.–2023. gads)

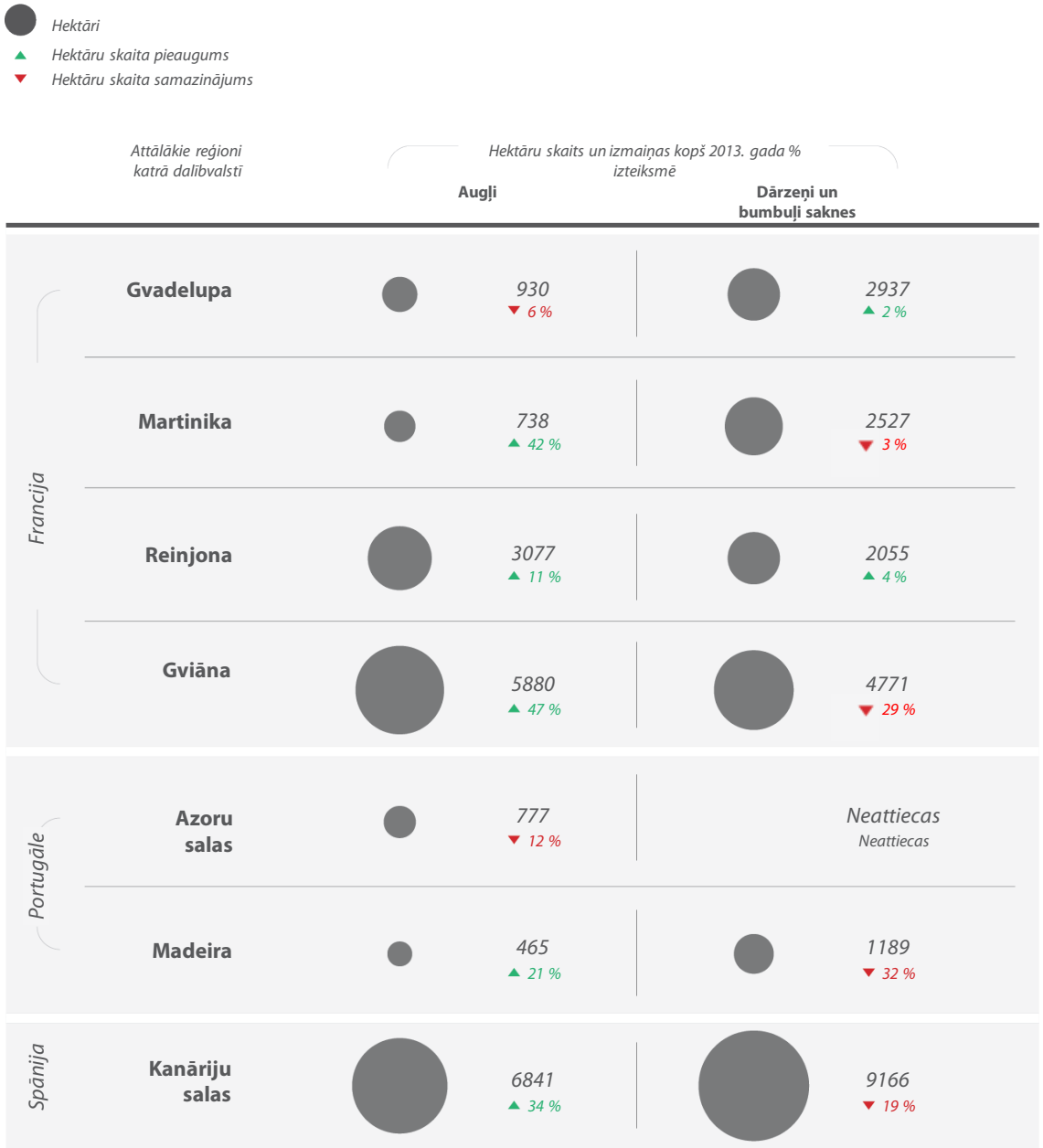

Francijas attālākie reģioni, 2010. gads, nevis 2013. gads

Avots: Gada īstenošanas ziņojums, lauksaimniecības statistika.

48 Lai plānotu un tirgotu produkciju, veicinātu piegādes koncentrāciju, samazinātu ražošanas izmaksas un stabilizētu ražotāju cenas, POSEI programmas mudina ražotājus kļūt par ražotāju organizāciju biedriem. Daži piemēri:

- Kanāriju salas piešķir papildu piemaksu ražotājiem, ja tie ir ražotāju organizācijas biedri, bet Portugāles attālākajos reģionos – tikai medus ražotājiem;
- Francijas tālākajos reģionos POSEI atbalsts lielā mērā ir atkarīgs no dalības ražotāju organizācijā (attiecīgi 88 % un 73 % no kultūraugu un lauksaimniecības dzīvnieku dažādošanas atbalsta[13]).

49 Tomēr atšķirībā no tradicionālajām nozarēm, piemēram, banāniem, kas labi strukturēti ap ražotāju organizācijām visos reģionos, augļu un dārzeņu (kultūraugu dažādošanas nozares) lauksaimnieki nav labi strukturēti ap ražotāju organizācijām. Viņiem ražotāju organizāciju skaits Azoru salās un Madeirā ir niecīgs. Tāpat arī Franču Gviānai ir tikai četras ražotāju organizācijas, kas aptver mazāk nekā 0,5 % no augļu un dārzeņu nozares kopējās produkcijas[14]. Mazāk nekā 5 % augļu un dārzeņu ražotāju Franču Gviānā un aptuveni 20 % Reinjonā ir šādu organizāciju biedri[15]. Francijas attālākajos reģionos pienākums piederēt ražotāju organizācijai, lai saņemtu POSEI atbalstu, nav piesaistījis vairāk lauksaimnieku[16]. Turklāt Francijas attālākajos reģionos aptuveni 40 % lauksaimnieku nav iekļauti valsts atbalsta sistēmā, jo viņu saimniecības ir pārāk mazas vai arī viņi nevēlas reģistrēties kā tādas[17], kas nozīmē, ka viņi nevar izmantot POSEI priekšrocības.

50 Atzīstot ierobežojumus, ar kuriem saskaras attālākās reģionu teritorijas, mēs secinām, ka POSEI programma kopā ar ievērojamu valsts finansējumu, kā to apstiprināja valsts iestādes un saņēmēji, kurus mēs apmeklējām, kopumā palīdz šiem reģioniem uzturēt darbību lopkopības un kultūraugu dažādošanas nozarēs. Progress virzībā uz šo nozaru turpmāku attīstību kopumā ir bijis mērens, ar dažiem trūkumiem konkrētās nozarēs un reģionos (piemēram, mazāk liellopu Francijas attālākajos reģionos, mazāk platību, kurās audzē dārzeņus Madeirā un augļus Azoru salās). Ražotāju organizāciju zemā līdzdalība ierobežo šo nozaru spēju labāk strukturēties, lai plānotu un tirgotu produkciju, samazinātu ražošanas izmaksas un stabilizētu ražotāju cenas.

---

[13] ODEADOM – Analyse de la Structuration des filières végétales et élevage – 2024, 27. lpp.

[14] Turpat, 80. lpp.

[15] Eiropas Komisija, Evaluation support study of the EU support schemes for agriculture in the outermost regions (POSEI) and smaller Aegean islands (SAI), 2024. gads, 54. lpp.

[16] Francijas Pārskatu tiesa, Revīzijas ziņojums par POSEI, 2023. gads.

[17] Turpat.

Izaicinājumi lopkopības un kultūraugu dažādošanas nozaru ilgtermiņa attīstībai

51 Komisija[18] atzina, ka POSEI programmas nodrošināja ierobežotus pasākumus un stimulus vides pārejai, nepietiekami risinot attālākajiem reģioniem raksturīgās vides problēmas, piemēram, augsnes eroziju un degradāciju, bioloģiskās daudzveidības zudumu un ūdens trūkumu. Komisija norādīja, ka ilgtspējīgu lauksaimniecības prakšu veicināšana ir viens no aspektiem, kas jāuzlabo[19]. Vienīgais izņēmums bija stimuli bioloģiskajai lauksaimniecībai Francijas un Portugāles attālākajos reģionos un banānu nozarei Francijas attālākajos reģionos, kur POSEI atbalsts ir atkarīgs no ilgtspējīgas ražošanas plāna īstenošanas, lai veicinātu kultivēšanas sistēmu agroekoloģisko pāreju.

52 Izņemot Azoru salas, dažādās POSEI programmas galvenokārt atbalstīja ilggadīgās kultūras, ko audzē monokultūrā, neņemot vērā kultūru dažādošanu vai augseku[20]. Ilggadējās kultūras veido vairāk nekā 50 % no kopējās lauksaimniecības platības Reinjonā, Kanāriju salās un Majotā, vairāk nekā 40 % Martinikā un Gvadelupā un vairāk nekā vienu trešdaļu Madeirā. Nozīmīgā lauksaimniecības platība, kas atrodas attālākajos reģionos un ir apstādīta ar pastāvīgajām kultūrām, rada problēmas augsnes veselībai, jo trūkst kultūru dažādošanas vai augsekas, kas var ietekmēt lauksaimniecības darbību ilgtermiņa attīstību.

53 Eiropas Klimata pārmaiņu novērtējuma ziņojumā „ ” ( ) tiek lēsts, ka klimata pārmaiņas būtiski ietekmēs visus ES attālākos reģionus, palielinot intensīvu viesuļvētru skaitu un samazinot nokrišņu daudzumu visos reģionos, izņemot Franču Gviānu, kur tiek prognozēta nokrišņu daudzuma svārstību palielināšanās un ekstremāli nokrišņu gadījumi. Šīs izmaiņas ietekmēs lauksaimniecību. Šajā ziņojumā atzīts, ka ES politikas, tostarp POSEI, ņem vērā attālāko reģionu vajadzības un problēmas; tomēr tajā norādīts, ka šīs politikas nepievēršas konkrēti klimata pārmaiņu pielāgošanās jautājumiem. Saskaņā ar Francijas iestāžu sniegto informāciju, no 2011. gada līdz 2018. gadam Francijas attālākajos reģionos gadā notika aptuveni divi ekstremāli klimata notikumi. Laikposmā no 2019. līdz 2024. gadam šī statistika palielinās līdz pieciem ekstremāliem klimata notikumiem gadā.

---

[18] Eiropas Komisija, Evaluation support study of the EU support schemes for agriculture in the outermost regions (POSEI) and smaller Aegean islands (SAI), 2024. gads, 64. lpp.

[19] Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei, COM(2021) 765 final.

[20] Eiropas Komisija, Evaluation support study of the EU support schemes for agriculture in the refugee regions (POSEI) and small Aegean islands (SAI) 2024. gads, 75. lpp.

54 *Force majeure* vai ārkārtas apstākļu gadījumos (jānosaka dalībvalstīm) *POSEI* Īstenošanas regulas 29. pantā ir paredzēts turpmāks atbalsts lauksaimniekiem, pamatojoties uz ražošanas līmeni, ko viņi būtu sasnieguši, ja nebūtu noticis attiecīgais notikums. Kanāriju salas šo atbalstu izmantoja vienu reizi pēc vulkāna izvirduma Palmas salā 2021. gadā, savukārt Francija (Martinika) to izmantoja 2020., 2021. un 2024. gadā, lai kompensētu ražotājiem zaudējumus pēc ilgstoša sausuma. ***5. tabulā*** ir sniegti piemēri par ekstremāliem laika apstākļiem, uz kuriem attiecas ārkārtas atbalsts lauksaimniekiem attālākajos reģionos.

5. tabula. | Ārkārtas laika apstākļi 2023.–2025. gadā, uz kuriem attiecas ārkārtas atbalsts lauksaimniekiem attālākajos reģionos

	Cikloni	Gvadelupe (2023. gads), Majota (2024. gads), Reinjona (2024. un 2025. gads)
	Ilgstošs sausums	Kanāriju salas un Majota (2023. gads), Azoru salas, Franču Gviāna, Martinika, Reinjona (2024. gads).

Avots: ERP, pamatojoties uz reģionālo iestāžu sniegto informāciju.

55 POSEI programmas nav vērstas uz pielāgošanos klimata pārmaiņām attālākajos reģionos, neraugoties uz to, ka šajos reģionos ir palielinājies ekstremālu laikapstākļu risks. Lai gan kultūraugu apdrošināšana ļauj lauksaimniekiem pārnest ekstremālu laika apstākļu risku uz apdrošinātājiem, piekļuve apdrošināšanai attālākajos reģionos ievērojami atšķiras:

- Kanāriju salu lauksaimniekiem ir piekļuve Spānijas valsts apdrošināšanas sistēmai. Visi banānu ražotāji ir apdrošināti.
- Portugāle piedāvā ES atbalstu apdrošināšanas prēmijām, izmantojot savu lauku attīstības programmu, bet tas veido tikai 0,4 % no lauku attīstības budžeta Madeirā un mazāk nekā 0,05 % Azoru salās.
- Francijas attālākie reģioni ir izslēgti no ES lauku attīstības atbalsta apdrošināšanai, ko piemēro tikai Francijas kontinentālajā daļā. Francijas attālākajos reģionos lauksaimnieki parasti nav apdrošināti un paļaujas uz atbalstu, kas tiek sniegts pēc ekstremāliem laika apstākļiem.

56 Papildus vides problēmām attālākajiem reģioniem ir jārisina arī sociālās problēmas, kas var apdraudēt lauksaimniecības nozares ilgtermiņa attīstību. Tāpat kā kontinentālā daļa, arī attālākie reģioni saskaras ar demogrāfiskām problēmām, kas saistītas ar lauksaimnieku novecošanu. Piemēram, lauksaimnieki, kas vecāki par 55 gadiem[21]:

- 68 % lauksaimnieku Madeirā;
- 61 % lauksaimnieku Kanāriju salās; un
- attiecīgi 54 % un 58 % lauksaimnieku Gvadelupā un Martinikā.

Kanāriju salas un Francijas attālākie reģioni sniedz papildu POSEI atbalstu gados jauniem lauksaimniekiem. Atbalsts gados jauniem lauksaimniekiem galvenokārt tiek sniegts saskaņā ar lauku attīstības programmām. Šis apjoms palika samērā neliels Francijas un Portugāles attālākajos reģionos (mazāk nekā 4 % no budžeta Francijas attālākajos reģionos, 1 % Madeirā un 3 % Azoru salās). Kanāriju salās šis rādītājs bija 11 %.

57 POSEI atbalsts parasti ir saistīts ar ražošanu, kas nozīmē, ka jo vairāk lauksaimnieki ražo, jo lielāks ir sniegtais atbalsts. Tas dod priekšroku lielajiem ražotājiem salīdzinājumā ar mazapjoma lauksaimniekiem, kuriem ir augstākas vienības ražošanas izmaksas un nepietiekami apjomradīti ietaupījumi. Maksimālā apjoma noteikšana vai degresīva atbalsta ierobežošana ir ļoti reti sastopamas POSEI pasākumos:

- Francijas attālākajos reģionos mēs identificējām vienu pasākumu saistībā ar lopkopības dažādošanu, kas nodrošina augstāku atbalsta līmeni par pirmo daudzumu, un otru pasākumu saistībā ar ruma ražošanu, kas ierobežo atbalstu virs noteiktā daudzuma.
- Azoru salas agrāk atbrīvoja pirmās ražošanas tonnas vai pirmos hektārus uz vienu atbalsta saņēmēju no atbalsta ierobežojuma trīs pasākumiem, bet pēdējos gados tas nav piemērots.
- Madeiras lauksaimnieki saņem pakāpeniski pieaugošu atbalstu; viņi saņem fiksētu summu 400 EUR apmērā par platībām, kas mazākas par 0,5 hektāriem, un 700 EUR apmērā par platībām, kas pārsniedz 0,5 hektārus (piemēram, lauksaimnieks ar 0,1 hektāru saņems 400 EUR, savukārt lauksaimnieks, kuram ir 2 hektāri, saņems 700 EUR).

[21] Eurostat, jaunākie pieejamie dati 2020. gadā.

58 Attiecībā uz lauksaimniecības ilgtermiņa attīstību attālākajos reģionos mēs konstatējām, ka POSEI programma galvenokārt ir vērsta uz ekonomikas ilgtspēju un sniedz maz stimulu vides un sociālās ilgtspējas jautājumu risināšanai. Nozīmīgā lauksaimniecības platība, kas atrodas attālākajos reģionos un ir apstādīta ar pastāvīgajiem kultūraugiem, rada būtiskas problēmas augsnes veselībai, jo trūkst kultūraugu dažādošanas vai augsekas. POSEI programmas nav vērstas uz pielāgošanos klimata pārmaiņām attālākajos reģionos, neraugoties uz to, ka šajos reģionos ir palielinājies ekstremālu laikapstākļu risks. Attālākajiem reģioniem ir arī demogrāfiskas problēmas, kas saistītas ar lauksaimnieku novecošanos. Šīs problēmas apdraud lauksaimniecības nozares ilgtermiņa attīstību attālākajos reģionos.

Atbalsts būtisku produktu importam daļēji kompensē attālāko reģionu nošķirtību, taču atbilstības pārbaudēs ir nepilnības

59 Vēl viens POSEI mērķis ir garantēt būtisko produktu piegādi attālākajiem reģioniem, mazinot papildu izmaksas, kas rodas to attāluma dēļ, nekaitējot vietējai ražošanai. Mēs cerējām, ka *POSEI* atbalsts mazinās šīs papildu izmaksas, un no tā izrietošais ieguvums faktiski tiks nodots tiešajiem lietotājiem.

60 Mēs izvērtējām būtisko produktu piegādes seguma rādītājus un to, cik lielā mērā POSEI īpašās piegādes vienošanās (SSA) sedz papildu izmaksas, kas rodas no attāluma. Mēs arī novērtējām, vai ar importa atbalstu, ko sniedz kopā ar SSA, varētu kaitēt vietējai ražošanai, un pārskatījām, kā reģioni pārbauda, vai ieguvums no atbalsta tiek nodots galalietotājiem.

61 SSA sniedz finansiālu atbalstu importētājiem, lai garantētu būtisku lauksaimniecības produktu piegādi attālākajiem reģioniem un kompensētu to attālumu un izolētību. SSA atbalsta kopsumma ir 107 miljoni EUR gadā un tas veido aptuveni 16 % no kopējā POSEI budžeta. ***6. tabulā*** redzams, ka Francijas tālākie reģioni, Azoru salas un Kanāriju salas lielāko daļu sava budžeta piešķir dzīvnieku barības produktu importēšanai, kas atbalsta lopkopības nozares attīstību, savukārt Madeiras SSA koncentrējas uz importu cilvēku patēriņam. 55 % no SSA atbalsta dzīvnieku barības importu.

6. tabula. | Īpašie piegādes režīmi, kas galvenokārt atbalsta dzīvnieku barību, 2023. gads

Tālākie reģioni	SSA dzīvnieku barībai (miljonos EUR)	Daļa no kopējā SSA
Francijas attālākie reģioni	23,8	93 %
Kanāriju salas	27,5	51 %
Azoru salas	5,1	82 %
Madeira	2,7	25 %

Avots: POSEI 2023. gada īstenošanas ziņojumi.

62 SSA ir zināmā mērā samazinājušas papildu izmaksas, kas rodas, importējot būtiskus produktus uz attālākajiem reģioniem to attāluma un izolētības dēļ. Francijas attālākajos reģionos *SSA* sedz 48 % no dzīvnieku barības pārstrādātāju papildu importa izmaksām. Vispārējais seguma rādītājs attiecībā uz vajadzīgo produktu piegādi joprojām ir zem 40 %. Madeirā papildu izmaksu seguma līmenis ir no 15 % līdz 141 %, un dažiem produktiem, piemēram, eļļai, liellopu gaļai un rīsiem, ir piešķirta pārmērīga kompensācija. SSA Azoru salām 2023. gadā sedz 57 % no papildu izmaksām, kas saistītas ar labības ražošanu, lai ražotu dzīvnieku barību, taču šī segums laika gaitā ir samazinājies, jo budžets ir palicis nemainīgs, savukārt transporta izmaksas ir palielinājušās.

63 Sakarā ar SSA lielākās daļas cilvēku uzturam paredzēto produktu cenas Madeirā un dažu produktu (piemēram, cukura) cenas Kanāriju salās ir zemākas nekā kontinentā. Tomēr abos reģionos dzīvnieku barība joprojām bija dārgāka. Tas attiecas arī uz Francijas attālākajiem reģioniem, neskatoties uz to, ka 93 % no to SSA tiek izmantoti dzīvnieku barībai (***6. tabula***). Turpretī dzīvnieku barība Azoru salās ir lētāka nekā kontinentālajā daļā. Tāpēc secinām, ka POSEI atbalsts saskaņā ar SSA tikai daļēji kompensē papildu izmaksas, kas rodas attālāko reģionu to attāluma dēļ. Turklāt, neskatoties uz to, ka *SSA* ievērojami atbalsta lopkopības nozari Francijas attālākajos reģionos, lopu skaits ir samazinājies (sk. ***45***. punktu).

64 Kopumā mēs nekonstatējām, ka SSA atbalstītais imports būtu kaitējis vietējai ražošanai. Ikreiz, kad pastāvēja potenciāls konflikts, importētie produkti tika novirzīti citam tirgum nekā vietējo ražotāju piegādātie produkti. Ierobežojumi ražot vietējā tirgū kopumā attaisnoja importu. Tomēr ir svarīgi uzsvērt ievērojamo atkarību no dažiem produktiem, piemēram, no lopbarības Kanāriju salās vai no liellopu gaļas un cūkgaļas Madeirā.

65 POSEI regulas 13. pantā noteikts, ka SSA ekonomiskās priekšrocības tiek nodotas galalietotājam. POSEI Īstenošanas regulas 6. pantā ir noteikts, ka kompetentajām iestādēm "jāveic visi attiecīgie pasākumi, lai pārbaudītu, vai priekšrocība faktiski tiek nodota galalietotājam", un tās var izmantot rezerves un cenas, ko piemēro dažādie attiecīgie operatori. Komisija tiesību akta priekšlikumā laikposmam pēc 2027. gada neiekļāva prasību nodot SSA ieguvumu galalietotājam.

66 Lai to izdarītu, dalībvalstis novērtē, vai drošības rezerves, ko ieguvuši SSA saņēmēji, ir "pamatotas". Tā kā ES pamatnostādņu nav, katra dalībvalsts ir izstrādājusi savu metodiku. Šā novērtējuma dažādās metodikas ir izklāstītas ***7. tabulā***, savukārt ***4. izcēlumā*** ir parādītas atšķirības to novērtējumu rezultātos, kas galu galā noved pie nevienlīdzīgas attieksmes pret saņēmējiem.

67 Attiecībā uz vienu *SSA* atbalsta saņēmēju, kuru revidējām Kanāriju salās, mēs konstatējām, ka viena produkta bruto starpība 2023. gadā bija 56 %, un tas rada jautājumus par to, vai tā priekšrocības tika nodotas tiešajiem lietotājiem attiecībā uz šo konkrēto produktu. Kompetentās iestādes šo atbalsta saņēmēju nepārbaudīja. Jebkurā gadījumā attiecībā uz visiem mūsu izlasē iekļautajiem saņēmējiem, kas tika pārbaudīti, iestādes secināja, ka nav pierādījumu, ka SSA sniegtie ieguvumi netika nodoti galalietotājiem.

7. tabula. | Novērtējuma līmeņu atšķirības, lai pārbaudītu, vai priekšrocības tika nodotas galaietotājiem

Dalībvalsts			
Galvenie novērtējumā izmantotie metodikas punkti	• Uzcenojums atbalstītajam produktam, kas nepārsniedz atbalsta saņēmēja kopējo uzcenojumu. • Rezerve nav lielāka par to, kas paredzēta produktiem, kuri netiek atbalstīti.	• Salīdzinājums ar saņēmēja kopējo drošības rezervi un iepriekšējām drošības rezervēm. • Salīdzinājums ar peļņas normām Spānijas kontinentālajā daļā un ar atsauces cenām.	• Cenu salīdzinājums ar salīdzināmām cenām un līdzīgu uzņēmumu cenām. • Faktisko starpību salīdzinājums ar deklarētajām starpībām (Madeira).

Avots: ERP, pamatojoties uz oficiāliem dokumentiem un kontroles ziņojumiem par mūsu atlasītajiem saņēmējiem.

4. izcēlums.

Piemērs nekonsekvencei novērtējumā par to, vai īpašā piegādes režīma ekonomiskās priekšrocības tiek nodotas galalietotājiem

Madeirā ziņojumā par pārbaudi attiecībā uz vienu mūsu izraudzīto saņēmēju tika norādīta 40 % rezerve vienam produktam. Lai gan šī starpība bija lielāka nekā citiem produktiem, iestādes to uzskatīja par saprātīgu un neziņoja par nekādām problēmām.

Francijas attālākajos reģionos divos no pieciem mūsu izlases pārbaudījumiem tika konstatēts, ka dažu produktu peļņas norma pārsniedz attiecīgā uzņēmuma vidējo peļņas normu, kā rezultātā tika izdots divi atgūšanas rīkojumi un viens saņēmējs iesniedza tiesā prasību. Francijas iestādes novērtēja, ka šajos gadījumos SSA ekonomiskās priekšrocības **netika** nodotas galalietotājiem.

68 Papildus tam, ka nav vienotu vadlīniju un noteikumus, lai novērtētu, vai ieguvumi tiek nodoti galalietotājam, šo novērtējumu apgrūtina vairāki citi faktori. Tie ietver dažu saņēmēju grāmatvedības uzskaites ierobežojumus, salīdzināmu datu trūkumu, pārstrādāto produktu standartizētas reģistrācijas sistēmas neesamību, tirgus cenu svārstīgumu, peļņas maržu atšķirības, pamatojoties uz pārdotajiem galaproduktiem (izejmateriāliem vai pārstrādātiem). Revidējot SSA, Komisija konstatēja, ka Francijas kontroles sistēma ir visaptverošākā (ar pārbaudēm uz vietas saņēmēju telpās).

69 Kopumā SSA galvenokārt atbalsta lopbarības importu un mazākā mērā cilvēku patēriņam paredzētu produktu piegādi. Atbalsts ļauj daļēji segt papildu izmaksas, kas rodas attāluma dēļ. Tā kā nav konsekventas metodikas, lai novērtētu, vai priekšrocības no SSA tiek nodotas galalietotājiem, mēs atzīmējam, ka dažādu pieeju izmantošana dažādos reģionos rada nevienlīdzīgu attieksmi pret saņēmējiem.

Šo ziņojumu 2025. gada 10. decembra sēdē Luksemburgā pieņēma I apakšpalāta, kuru vada Revīzijas palātas locekle *Joëlle Elvinger*.

Revīzijas palātas vārdā –

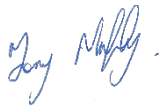

Tony Murphy
priekssēdētājs

Pielikumi

I pielikums. Par revīziju

ES finansējuma programma attālākajiem reģioniem

01 Attālāko reģionu attālā un salu rakstura īpašo iespēju programma (POSEI) ir ES finansēšanas instruments, kas ieviests, lai atbalstītu lauksaimniecību ES attālākajos reģionos. Tā tika izveidota 1991. gadā Francijas attālākajiem reģioniem (Gvadelupe, Martinika, Francijas Gviāna, Reinjona, Senmartēna un kopš 2014. gada Majota) un 1992. gadā ieviests Kanāriju salām (Spānija), Azoru salām un Madeirai (Portugāle)[1] – sk. ***1. attēlu***.

1. attēls | ES attālākie reģioni

Avots: ERP.

[1] Padomes Regulas (EEK) Nr. 3763/91, 1600/92 un 1601/92.

02 ES tiesiskais regulējums[2] atzīst attālākajiem reģioniem raksturīgos ierobežojumus, proti, "attālumu, salu statusu, nelielo platību, sarežģīto topogrāfiju un klimatu, kā arī ekonomisko atkarību no nedaudziem produktiem", kas kavē to attīstību. Tajā paredzēti īpaši pasākumi lauksaimniecības, zivsaimniecības, kohēzijas, valsts atbalsta, nodokļu jomā, kuru mērķis ir novērst šos ierobežojumus.

03 POSEI programmā tika veiktas secīgas reformas 2001., 2006. un 2013. gadā. Regula (ES) Nr. 228/2013 (POSEI regula), kas aizstāja Padomes Regulu (EK) Nr. 247/2006, nosaka īpašus pasākumus lauksaimniecības nozarē ES attālākajos reģionos. Tajā izvirzīti trīs mērķi un divu veidu pasākumi, kuru mērķis ir atbalstīt to sasniegšanu (***2. attēls***):

- Pasākumi vietējās lauksaimnieciskās ražošanas atbalstam ("**SLP pasākumi**"). Šo pasākumu mērķis ir saglabāt attīstību un stiprināt tradicionālo darbību konkurētspēju attālākajos reģionos, kā arī attīstīt lopkopību un kultūraugu dažādošanu.

- Īpaši piegādes pasākumi ("**SSA pasākumi**"), lai garantētu būtisku lauksaimniecības produktu piegādi attālākajiem reģioniem. Produkti un to daudzumi, kurus katras dalībvalsts attālākajiem reģioniem ir jāimportē no ES, kā arī atbalsta apjoms ir noteikti POSEI programmas "prognozētajā piegāžu bilancē".

[2] Līgums par Eiropas Savienības darbību (LESD), 349. pants.

2. attēls | POSEI mērķi, pasākumi un ES gada budžets (2023. gads)

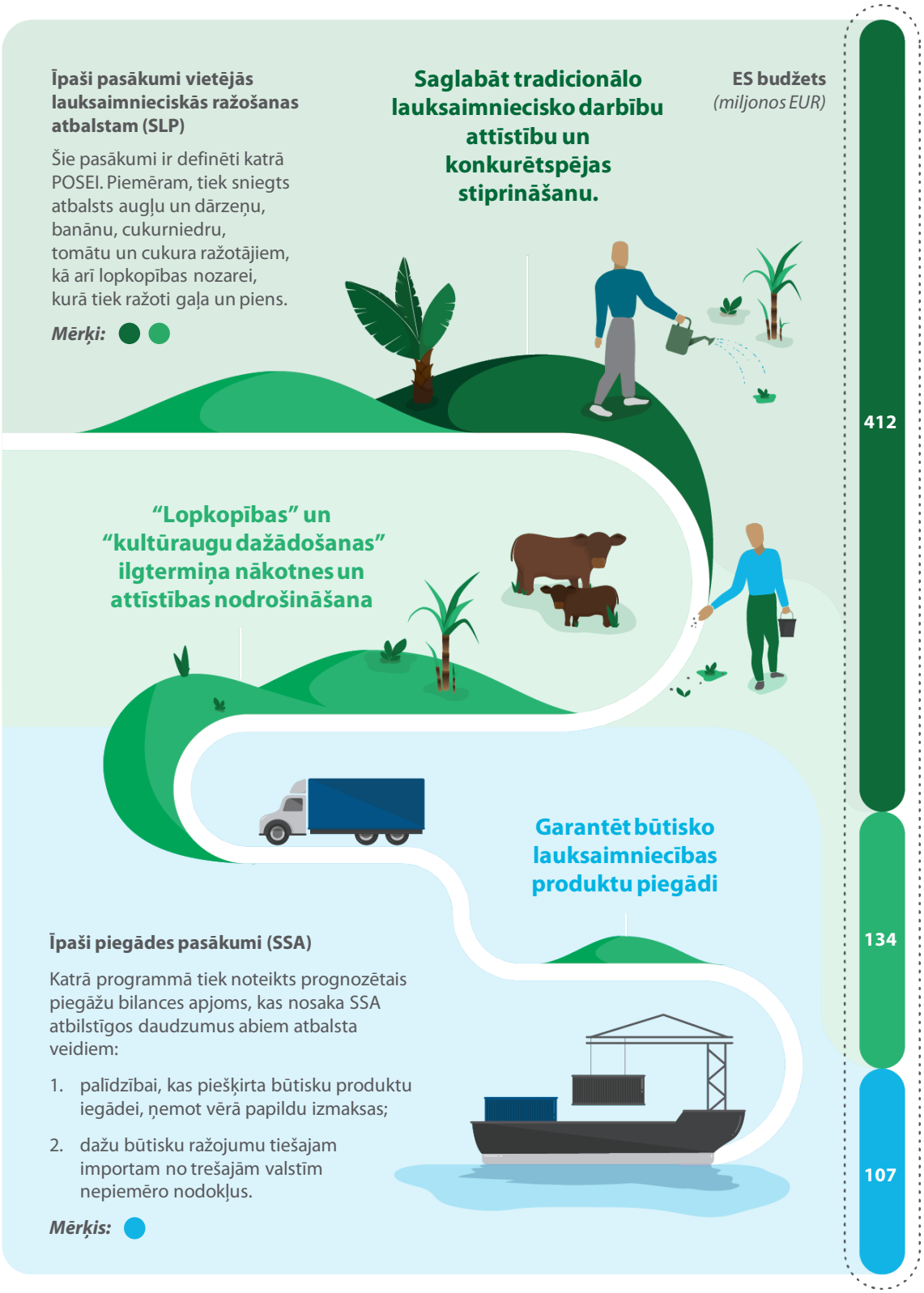

Avots: ERP, pamatojoties uz Regulu (ES) Nr. 228/2013 un valstu iestāžu īstenošanas ziņojumiem.

04 POSEI regula pēdējos 12 gados būtībā ir palikusi nemainīga. Arī ES POSEI budžets kopš 2010. gada ir saglabājies samērā stabils[3]. Būtiskas izmaiņas programmā notika 2007. gadā, kad banānu nozari iekļāva POSEI programmā, palielinot programmas budžetu par 86 % no 332 miljoniem EUR līdz 619 miljoniem EUR, jo atbalsts banānu nozarei tika pārcelts no cita fonda. Kopš 2010. gada POSEI kopējais budžets ir saglabājies apmēram 653 miljonu EUR apmērā – skatīt ***3. attēlu***.

3. attēls | ES POSEI budžets (miljonos EUR)

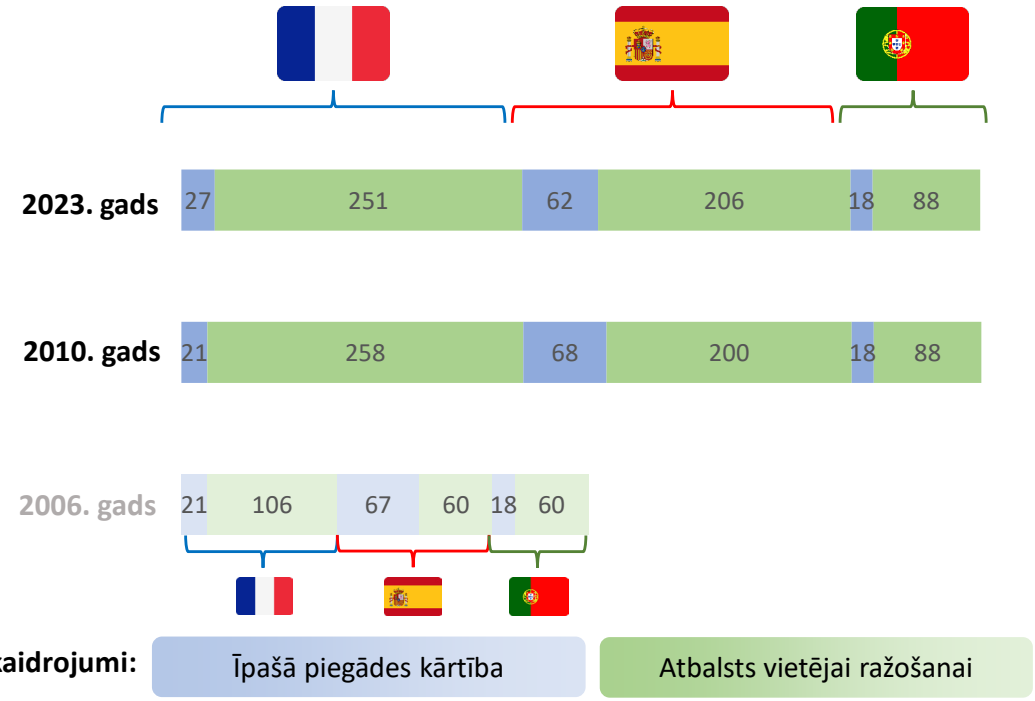

Avots: Gada īstenošanas ziņojumi un POSEI programmas, Komisijas ziņojumi par POSEI īstenošanu (2016. un 2021. gads).

[3] Eiropas Komisijas ziņojumi par POSEI īstenošanu (2016. un 2021. gads), 2023. gada POSEI valstu/reģionālie īstenošanas ziņojumi un 2024. gada programmas.

05 Komisijas priekšlikums par KLP pēc 2027. gada[4] atceļ pašreizējos tiesību aktus par POSEI. Tiek ierosināts ES atbalstu lauksaimniecībai attālākajos reģionos neparedzēt īpaši un integrēt ar citiem ES politikas pasākumiem, kas paredzēti šiem reģioniem. Tiek ierosināts, ka atbalsta mērķis attiecībā uz importētu lauksaimniecības produktu saglabāsies tāds pats. Mērķis stiprināt tradicionālo darbību konkurētspēju ir ierosināts iekļaut visaptverošā mērķī, kas veltīts vietējās ražošanas, zivjsaimniecības un akvakultūras ilgtermiņa nākotnes un attīstības nodrošināšanai. Ir pievienots skaidrs uzsvars uz pārtikas nodrošinājumu un pašpietiekamību.

06 Lielākā daļa budžeta, kas paredzēts vietējās ražošanas atbalsta pasākumiem, ir novirzīta reģionu tradicionālajām darbībām (***4. attēls***).

4. attēls | ES POSEI budžeta sadalījums (miljonos EUR) 2023. gadā

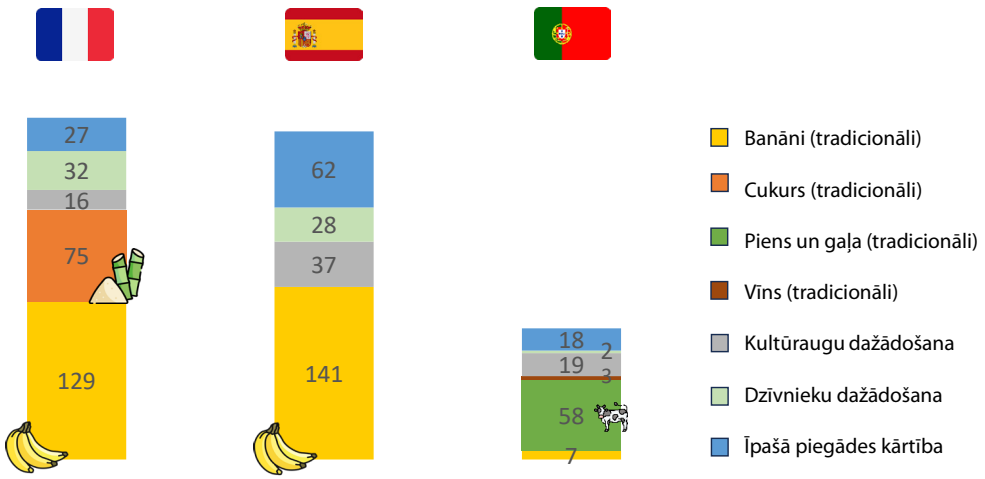

Avots: ERP, pamatojoties uz gada īstenošanas ziņojumiem un POSEI programmām.

[4] COM(2025) 560, COM(2025) 565, COM(2025) 553.

07 ***5. attēls*** parāda, kā kopš 2010. gada kopējā lauksaimniecībā izmantotā platība un saimniecību skaits attālākajos reģionos kopumā ir samazinājies.

5. attēls | Lauksaimniecības platību un saimniecību attīstība tālākajos reģionos no 2010. gada līdz 2023. gadam

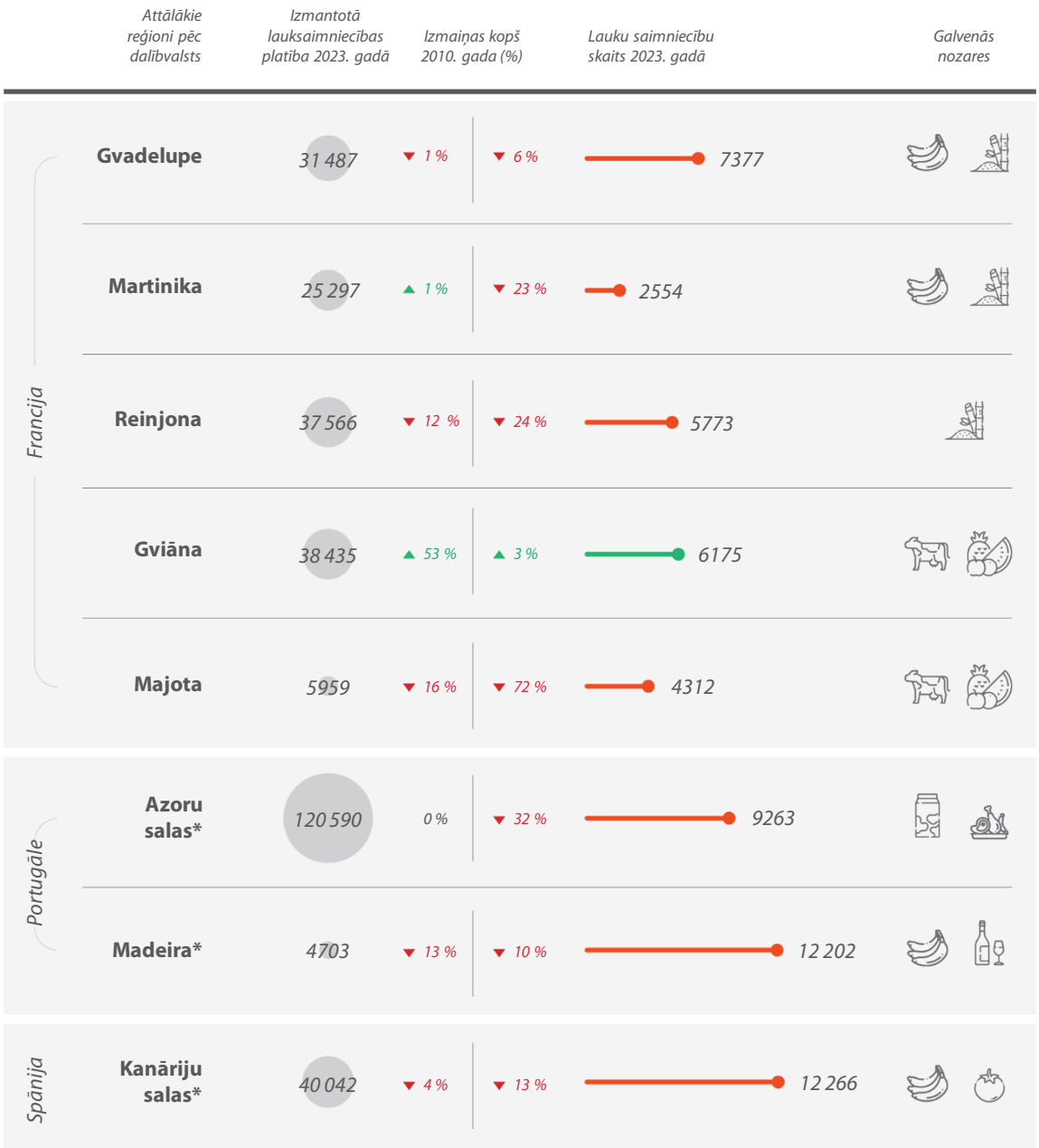

*Pieejami dati par 2009. gadu.
Piezīme. Attiecībā uz Kanāriju salām mēs izmantojām apstrādāto platību, nevis izmantoto lauksaimniecības platību.

Avots: ERP, pamatojoties uz Francijas RAE un memo agreste 2024 attiecībā uz Majotu, Instituto Nacional de Estatitica de Portugal, Serviço Regional de Estatística dos Açores, Direção Regional de Estatística da Madeira, Canarias Instituto Canario de Estadística.

08 POSEI ir svarīgs ienākumu avots lauksaimnieciskās darbības saglabāšanai šajos reģionos, un dažiem lauksaimniekiem tas ir līdzvērtīgs lielai daļai no viņu apgrozījuma no lauksaimnieciskās darbības. Šā atbalsta nozīme atšķiras atkarībā no nozares un lauksaimnieka saimniecības lieluma.

09 Kā ziņoja Komisija, tiešie maksājumi, ko 2022. gadā ES-27 valstīs saņēma komerciālās lauku saimniecības, KLP ietvaros veidoja vidēji 19 % no to lauksaimniecības ienākumiem. Lauksaimniecības ienākumu daļa, ko veido POSEI atbalsts (kas ir līdzvērtīgs tiešajiem maksājumiem), ir ievērojami lielāka Francijas un Portugāles attālākajos reģionos, bet mazāka Kanāriju salās (***1. tabula***).

1. tabula. POSEI atbalsts kā daļa no lauku saimniecību lauksaimniecības ienākumiem (2022. gada dati)

Dalībvalsts	Attālākie reģioni	POSEI atbalsts (EUR)	Lauksaimniecības ienākumi (EUR)	POSEI atbalsts kā % no lauku saimniecības ienākumiem
	Gvadelupe	27 570	28 530	97 %
	Reinjona	25 499	48 839	52 %
	Azoru salas un Madeira	8570	33 235	26 %
	Kanāriju salas	19 639	120 952	16 %

Avots: Eiropas Komisija, Lauksaimniecības grāmatvedības datu tīkla (FADN) publiskā datu bāze. Dati par Martiniku, Majotu un Franču Gviānu nav publiski pieejami/nav pieejami FADN datubāzē.

10 Vidējais lauku saimniecību lielums attālākajos reģionos ir ievērojami mazāks nekā kontinentālajā ES (*2. tabula*).

2. tabula | Lauku saimniecību vidējais lielums attālākajos reģionos salīdzinājumā ar attiecīgo dalībvalsti (hektāros)

Dalībvalsts	Lauku saimniecību vidējais lielums	Attālākie reģioni	Lauku saimniecību vidējais lielums (hektāros)
	70	Martinika	9,9
		Reinjona	6,6
		Gviāna	6,2
		Gvadelupe	4,3
		Majota	1,4
	26	Kanāriju salas	3,3
	15	Azoru salas	12,5
		Madeira	0,4

Avots: ERP, pamatojoties uz 2023. gada POSEI gada īstenošanas ziņojumu un 2020. gada lauksaimniecības skaitīšanas rezultātiem.

11 Francijas Gviānai ir lielākā lauksaimniecības platība – 38 435 hektāri, un tā saņem vismazāko atbalstu. ***6. attēls*** ilustrē atšķirības starp attālākajiem reģioniem. Vidējais POSEI atbalsts vienai lauku saimniecībai svārstās no 1200 EUR līdz 2700 EUR Francijas Gviānā, Majotā un Madeirā līdz gandrīz 25 000 EUR Kanāriju salās un vairāk nekā 47 000 EUR Martinikā.

6. attēls | POSEI atbalsts katrai lauku saimniecībai (EUR)

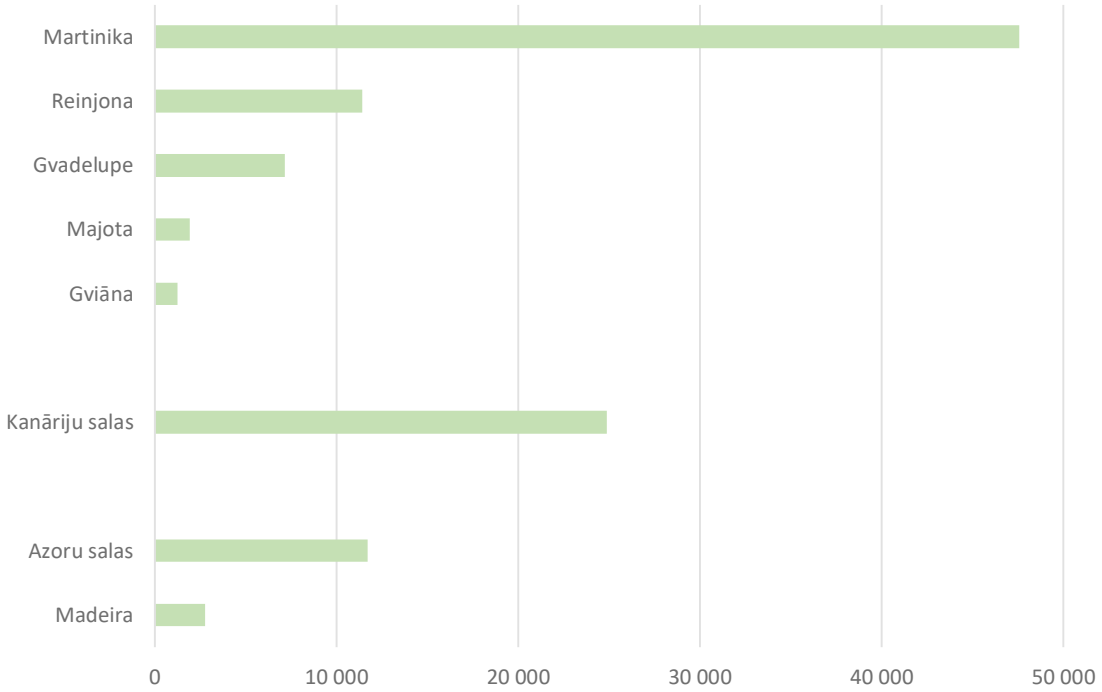

Piezīme: Šajos skaitļos nav iekļauts atbalsts cukura rūpniecībai.

Avots: ERP, pamatojoties 2023. gada īstenošanas ziņojumiem.

Galvenie uzdevumi un pienākumi

12 Mūsu revidētās vienības bija Komisijas Lauksaimniecības un lauku attīstības ģenerāldirektorāts (AGRI ĢD) un trīs attiecīgās dalībvalstis, kas kopīgi pārvalda POSEI programmu (dalīta pārvaldība). Dalībvalstis (Francija, Portugāle un Spānija) ir atbildīgas par savu ikgadējo POSEI programmu izstrādi, īstenošanu un uzraudzību. Katra dalībvalsts arī iesniedz Komisijai gada ziņojumu par savas programmas īstenošanu.

13 Gada īstenošanas ziņojumos sniegts visaptverošs pārskats par situāciju lauksaimniecības nozarē to attālākajos reģionos, to budžetu izpildi un POSEI pasākumu rezultātiem. Tie ietver rādītājus[5], kas sniedz noderīgu un salīdzināmu informāciju, piemēram, par īpašā piegādes režīma seguma līmeni tālākos reģionos, cenām salīdzinājumā ar cenām kontinentālajā ES, izmaiņām lauksaimniecības platībā, lauksaimniecības dzīvnieku populācijās, galveno lauksaimniecības produktu daudzumiem un nodarbinātību lauksaimniecības nozarē. Gada īstenošanas ziņojumos tiek arī uzraudzīts progress virzībā uz to mērķu sasniegšanu, kas noteikti atsevišķiem pasākumiem vietējās ražošanas atbalstam.

14 Komisija ir atbildīga par attiecīgo tiesību aktu priekšlikumu sagatavošanu un pārskatīšanu, kā arī par POSEI īstenošanas noteikumu izstrādi. Komisija apstiprināja dalībvalstu 2006. gadā iesniegtās programmas, kā arī to ikgadējo pārskatīšanu un uzrauga to īstenošanu. Lai gan programmas izstrāde un pārvaldība Spānijas un Portugāles attālākajos reģionos ir ļoti decentralizēta, Francijā tā ir vairāk atkarīga no centrālās administrācijas.

15 Ik pēc pieciem gadiem Komisija sagatavo vispārēju ziņojumu par POSEI programmas īstenošanu. Pēdējais ziņojums tika publicēts 2021. gadā, un tajā tika secināts, ka:

- POSEI bija "diezgan efektīva", sasniedzot savu mērķi garantēt tādu produktu piegādi, kas ir būtiski lietošanai pārtikā vai pārstrādei kā lauksaimniecības izejviela;
- SSA un SLP pasākumi tika īstenoti saskaņoti, nekaitējot vietējai ražošanai vai tās izaugsmei;
- SLP pasākumi bija "diezgan efektīvi", nodrošinot lopkopības un kultūraugu dažādošanas nozaru ilgtermiņa nākotni un attīstību, bet mazāk efektīvi tradicionālajās kultūraugu nozarēs, kur ražošana samazinājās lielākajā daļā apakšnozaru.

[5] Regulas (ES) Nr. 180/2014 (*POSEI* Īstenošanas regula) VIII pielikums.

Revīzijas mērķis, tvērums un pieeja

16 Šīs revīzijas mērķis bija novērtēt, vai POSEI programma ir bijusi efektīva, risinot attālākajiem reģioniem raksturīgās vajadzības un ierobežojumus lauksaimniecības nozarē, palīdzot sasniegt trīs programmas mērķus (***2. attēls***). Mēs jo īpaši pārbaudījām, vai programma:

- palīdzēja stiprināt tradicionālo nozaru konkurētspēju attālākajos reģionos (piemēram, banānu, cukurniedru, tomātu un piena nozarē);
- nodrošināja lauksaimniecības nozares ilgtermiņa nākotni un attīstību; un
- bija efektīvs līdzeklis, lai garantētu būtisku lauksaimniecības produktu piegādi.

17 Revīzija aptvēra trīs dalībvalstu POSEI programmu novērtējumu 2019.–2023. gadā un koncentrējās uz 98 maksājumu izlasi 2023. gadam. Senmartēna netika iekļauta mūsu darbības jomā tās ļoti mazo izmēru dēļ. Mūsu izlase tika atlasīta tā, lai nodrošinātu plašu pārklājumu dažādiem attālākajiem reģioniem, pasākumiem un mērķiem, kā arī dažāda apjoma un nozīmīguma darbībām. No šīs maksājumu izlases mēs atlasījām 25 saņēmējus, kurus apmeklējām uz vietas, ievērojot tos pašus iepriekš minētos kritērijus. Mūsu revīzijas pieeja apvienoja dokumentu pārbaudi, datu analīzi un praktisko darbu. ***7. attēlā*** ir redzams, kā mēs ieguvām pierādījumus mūsu novērojumiem.

7. attēls | Mūsu revīzijas pieeja: veiktais darbs

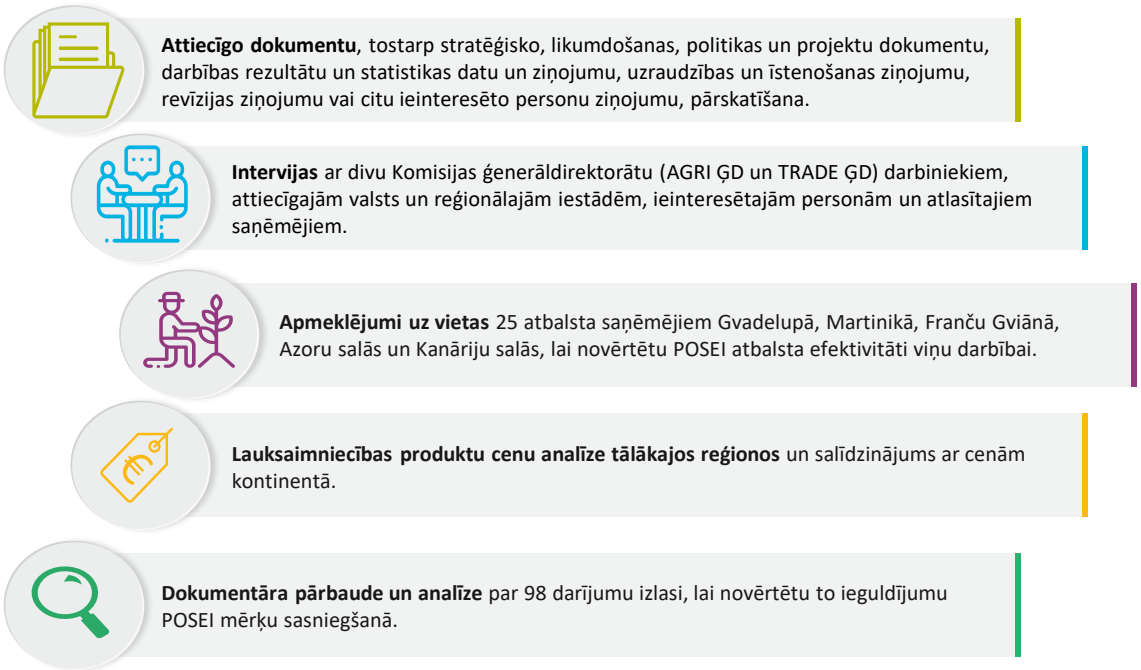

Avots: ERP.

Saīsinājumi

Abreviatūra	Definīcija/skaidrojums
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
POSEI	Programmas d'options spécifiques à l'éloignement et à l'insularité
SLP	Atbalsts vietējai ražošanai
SSA	Īpašā piegādes kārtība

Glosārijs

Termins	Definīcija/skaidrojums
Aprites ekonomika	ekonomiskā sistēma, kuras pamatā ir materiālu atkalizmantošana, koplietošana, remontēšana, pārjaunošana, pārražošana un reciklēšana, lai līdz minimumam samazinātu resursu izmantošanu, atkritumus un emisijas, jo īpaši, izmantojot veidu, kādā tiek izstrādāti produkti un ražošanas procesi.
Bumbulis	augu dzimte, kuru saknes vai stublājus var patērēt (piemēram, kartupeļi, dioskoreju sugas, manioka).
Cena izkraušanas ostā	preču cena pirmajā ievešanas ostā ES pirms izkraušanas.
Degresīvs atbalsts	atbalsts, kas tiek pakāpeniski samazināts atkarībā no apstrādātās platības vai saražotā daudzuma.
Ierobežošana	augšējā robeža atbalstam, ko lauksaimnieks var saņemt.
Lauku attīstība	daļa no kopējās lauksaimniecības politikas, kuras mērķis ir stiprināt lauku apvidu sociālo, vides un ekonomisko ilgtspēju.
Lopbarība	barība liellopiem un citiem lauksaimniecības dzīvniekiem.
POSEI	programma, kas nodrošina atbalstu lauksaimniecībai ES attālākajos reģionos, jo tie atrodas attālajos apgabalos, uz salām vai tiem ir nelabvēlīgi klimatiskie apstākļi.
Ražotāju organizācijas	kooperatīvs vai cita organizācija, kas palīdz lauksaimniekiem samazināt izmaksas, sadarbojoties produktu pārstrādē un tirdzniecībā.
References daudzums	šā ziņojuma kontekstā – skaitlis, kas balstās uz vēsturiskiem datiem un ko izmanto, lai aprēķinātu (POSEI) atbalstu.

Komisijas atbildes

https://www.eca.europa.eu/lv/publications/sr-2026-03

Laika grafiks

https://www.eca.europa.eu/lv/publications/sr-2026-03

Revīzijas darba grupa

ERP īpašajos ziņojumos tiek atspoguļoti rezultāti, kas iegūti, revidējot ES politikas jomas un programmas vai ar pārvaldību saistītus jautājumus konkrētās budžeta jomās. ERP atlasa un izstrādā šos revīzijas uzdevumus tā, lai tiem būtu pēc iespējas lielāka ietekme, proti, tiek ņemti vērā riski, kam pakļauta lietderība vai atbilstība, attiecīgo ienākumu vai izdevumu apjoms, paredzamie notikumi, kā arī politiskās un sabiedrības intereses.

Šo lietderības revīziju veica ERP locekles Joëlle Elvinger vadītā I apakšpalāta "Dabas resursu ilgtspējīga izmantošana". Revīziju vadīja ERP loceklis Klaus-Heiner Lehne, atbalstu sniedza locekļa biroja vadītājs Thomas Arntz un locekļa biroja atašejs Marc-Oliver Heidkamp, atbildīgā vadītāja Ramona Bortnowschi, darbuzdevuma vadītāja Céline Ollier, darbuzdevuma vadītājas vietnieks Xavier Ignasi Farrero Gonzalez, revidents Paulo Faria, stažiere Paula Sanz Alba. Lingvistisko atbalstu sniedza Michael Pyper. Grafisko atbalstu sniedza Dunja Weibel.

No kreisās uz labo: Paulo Faria, Dunja Weibel, Paula Sanz Alba, Marc-Oliver Heidkamp, Klaus-Heiner Lehne, Thomas Arntz, Céline Ollier, Michael Pyper, Xavier Ignasi Farrero Gonzalez, Ramona Bortnowschi.

AUTORTIESĪBAS

© Eiropas Savienība, 2026.

Eiropas Revīzijas palātas (ERP) atkalizmantošanas politiku nosaka ar ERP Lēmumu Nr. 6-2019 par atvērto datu politiku un dokumentu atkalizmantošanu.

Ja vien nav norādīts citādi (piemēram, individuālās autortiesību norādēs), ERP saturs, kurš pieder ES, ir licencēts saskaņā ar šādu starptautisku licenci: Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) licence. Tādējādi atkalizmantošana parasti ir atļauta, ja tiek sniegtas pienācīgas atsauces un norādītas visas izmaiņas. ERP satura atkalizmantošana nedrīkst sagrozīt tā sākotnējo nozīmi vai jēgu. ERP nav atbildīga par atkalizmantošanas sekām.

Jāsaņem papildu atļauja, ja konkrētā saturā attēlotas identificējamas privātpersonas, piemēram, ERP darbinieku fotoattēlos, vai ja tas ietver trešās personas darbu.

Ja šāda atļauja ir saņemta, tā atceļ un aizstāj iepriekš minēto vispārējo atļauju un skaidri norāda uz visiem izmantošanas ierobežojumiem.

Lai izmantotu vai reproducētu saturu, kas nepieder ES, var būt nepieciešams prasīt atļauju tieši autortiesību īpašniekiem.

Vāka foto: © Eiropas Savienība, avots: ERP.

1., 2., 3. un 6. attēls, 2., 3., 4. un 7. tabula, I pielikuma 5 un 7. attēls un 1. un 2. tabula – ikonas tika izstrādātas izmantojot resursus no vietnes Flaticon.com. © Freepik Company S.L. Visas tiesības aizsargātas.

5. tabulas fotoattēls: a) © *Shutterstock*, b) © Luis *Quintero/Pexels*.

Programmatūra vai dokumenti, uz kuriem attiecas rūpnieciskā īpašuma tiesības, proti, patenti, preču zīmes, reģistrēti dizainparaugi, logotipi un nosaukumi, nav iekļauti ERP atkalizmantošanas politikā.

Eiropas Savienības iestāžu un struktūru tīmekļa vietnēs, kas izvietotas domēnā europa.eu, ir atrodamas saites uz trešo personu tīmekļa vietnēm. Tā kā ERP šīs vietnes nekontrolē, iesakām rūpīgi iepazīties ar to privātuma un autortiesību politiku.

ERP logotipa izmantošana

ERP logotipu nedrīkst izmantot bez ERP iepriekšējas piekrišanas.

HTML	ISBN 978-92-849-6172-6	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/4797171	QJ-01-25-060-LV-Q
PDF	ISBN 978-92-849-6173-3	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/6496022	QJ-01-25-060-LV-N

ATSAUCES NOFORMĒJUMS

Eiropas Revīzijas palāta, īpašais ziņojums 03/2026 "Īpaši pasākumi lauksaimniecības atbalstam ES attālākajos reģionos – palīdz saglabāt lauksaimniecības konkurētspēju, bet ilgtermiņa attīstība ir neskaidra", Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2026. gads

Kopš 1990. gada Eiropas Savienībai ir īpašs fonds lauksaimniecības atbalstam tās attālākajos reģionos, un šā fonda mērķis ir cita starpā garantēt būtisku lauksaimniecības produktu piegādi. Mēs esam novērtējuši, vai šis fonds ir risinājis attālāko reģionu vajadzības un ierobežojumus. Konstatējām, ka tas ir veicinājis dažu tradicionālo nozaru konkurētspējas saglabāšanu un atbalstījis lauksaimniecības dažādošanu, taču gūtie panākumi ir pieticīgi un nav ņemti vērā ilgtspējas apsvērumi. Visbeidzot, konstatējām, ka šis fonds ir daļēji kompensējis importa papildu izmaksas, taču bija sarežģīti novērtēt, vai šie ieguvumi tika nodoti galalietotājiem. Mēs iesakām no jauna izskatīt atbalstu tradicionālajām lauksaimnieciskajām darbībām, uzlabot kultūraugu un lopkopības dažādošanu attālākajos reģionos un uzlabot novērtējumu par atbalsta priekšrocību nodošanu galalietotājiem.

ERP īpašais ziņojums saskaņā ar LESD 287. panta 4. punkta otro daļu.

EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTA

Eiropas Savienības Publikāciju birojs

EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tālrunis: +352 4398-1

Uzziņām: eca.europa.eu/lv/contact
Tīmekļa vietne: eca.europa.eu
Sociālie mediji: @EUauditors